

גמרא סדורה מסכת כתובות

פרק י"ג - "שְׁנֵי דִּינֵי"

לימוד והכנת מסכת כתובות מוקדשת
לרפואת מו"ר הרב מרדכי בן רבקה שטרנברג שליט"א

לימוד פרק י"ג יהיה לזכות כולנו שנזכה
למידות מתוקנות של יהודים יראי שמים

המהדורה המאהיבה את הגמרא על לומדיה
מעניקה חווית הצלחה ושמחה
מאפשרת לימוד מהיר ובהיר בעיון ובהבנה

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.י. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק, החלוקה לסוגיות ועיצוב הפסקאות
שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

כ"ד תשרי תשפ"ג

מסכת כתובות פרק י"ג - "שני דיני"

1. קד, ב - קה, א

כ"י

מתני'

שני דיני גזירות. מפרש
בגמרא:
חנן אומר שני דברים. שלא היו
חכמים מודים לו:
תשבע בסוף. כשישמעו בו שמת
ותבא לגבות כתובתה תשבע
שלא עכבה בידה משל בעלה
כלום:
ולא תשבע בתחלה. בשעת גיבוי
מזונות:

גמ'

אדמון בן גדאי: גוזרין גזירות.
קנסות: קיטמה נטיעה גרסינן
בב"ק גבי בהמה שנכנסה לרשות
הניזק והזיקה קטמה נטיעת
אילן כמה שמין אותה:
שתי כסף. שתי מעות: בתי דינין
של עשרים ושלושה:

מתניתין

שני דיני גזירות היו בירושלים: אדמון,

וחנן בן אבישלום.

חנן אומר שני דברים,

אדמון אומר שבעה.

מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות:

חנן אומר:

תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה.

נחלקו עליו בני כהנים גדולים,

ואמרו: תשבע בתחלה ובסוף.

אמר רבי דוסא בן הרבנים בדבריהם,

אמר רבן יוחנן בן זכאי: יפה אמר חנן,

לא תשבע אלא בסוף.

קה,א

גמרא

ורמינהי:

"שלשה דיני גזילות היו בירושלים: אדמון בן גדאי,

וחנן המצרי,

וחנן בן אבישלום".

קשיא תלת אתרין!

קשיא "גזירות" א"גזילות"!

בשלמא תלת אתרין לא קשיא;

דחשיב ליה - קתני,

דלא חשיב ליה - לא קתני.

אלא "גזירות" א"גזילות" קשיא!

אמר רב נחמן בר יצחק:

שהיו גוזרין גזירות על גזילות.

כדתניא:

"קטמה נטיעה -

רבי יוסי אומר:

גוזרי גזירות שבירושלים אומרים: נטיעה בת שנתה - שתי כסף,

בת שתי שנים - ארבע כסף".

ורמינהי:

"שלשה דיני גזירות היו בירושלים: אדמון,

וחנן,

ונחום".

אמר רב פפא:

מאן תנא "נחום"?

רבי נתן היא.

דתניא:

"רבי נתן אומר:

אף נחום המדי מגוזרי גזירות בירושלים הוה,

ולא הוה לו חכמים".

רפ"י

בתי כנסיות. להתפלל:
 בתי מדרשות. למשנה ולתלמוד:
 בתי סופרים. לתלמוד תינוקות:
 נוטלין שכרן. ומתפרנסין הימנו
 לפי שלא היו עסוקין במלאכתן:
 בשיעי עסקינן. שנוטלין שכר
 לדון יותר מכדי חייהן:
 לא ספקו. למוזנות:
 אע"פ שלא רצו. ליטול:
 איסתירא. סלע:
 בתורת שוחדא. שלא תחייבני
 אם זכאי אני:
 בתורת אגרא. שכר טורח:
 הנוטל שכר לדון. משנה היא
 במס' בכורות (דף כט.).
 אגר דינא. לא אומר לכם הדין כי
 אם בשכר כך וכך:
 אגר בטילא. שהיה בטל
 ממלאכתו:

ותו ליכא?

והאמר רבי פנחס אמר רבי אושעיא:

שילש מאות ותשעים וארבעה בתי דינין היו בירושלים,
 כנגדן בתי כנסיות,
 וכנגדן בתי מדרשות,
 וכנגדן בתי סופרים!

דינין טובא הוו,

וכי קאמרינן: גוזרי גזירות קאמרינן.

אמר רב יהודה אמר רב אסי:

גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה,
 לא רצו - מוסיפין להם.

"לא רצו"?! אטו ברשיעי עסקינן?!

אלא,

לא ספקו,

אף על פי שלא רצו - מוסיפין עליהן.

קרנא הוה שקיל איסתירא מזכאי,

ואיסתירא מחייב,

ודאין להו דינא.

והיכי עביד הכי?

והכתוב: **"ושחד לא תקח"**²⁰⁶ (שמות כג, ח)!

וכי תימא: הני מילי היכא דלא שקיל מתרומתו דלמא אתי לאצלויי דינא,

קרנא כיון דשקיל מתרומתו לא אתי לאצלויי דינא,

וכי לא אתי לאצלויי דינא - מי שרי?

והתניא:

"ושחד לא תקח", מה תלמוד לומר?

אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלל לחייב את הזכאי - הרי כבר נאמר: **"לא תטה משפט"**²⁰⁷ (דברים טז, יט),

אלא אפילו לזכות את הזכאי,

ולחייב את החייב,

אמרה תורה: **"ושחד לא תקח"**!

הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחד,

קרנא בתורת אגרא הוה שקיל.

ובתורת אגרא - מי שרי?

והתנן:

"הנוטל שכר לדון - דיניו בטליו"!

הני מילי אגר דינא,

קרנא אגר בטילא הוה שקיל.

ו"אגר בטילא" - מי שרי?

והתניא:

"מכוער הדין שנוטל שכר לדון,

אלא שדינו דין".

²⁰⁶ וְשָׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשָּׁחַד יַעֲזֹר פְּקָחִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים

²⁰⁷ לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִמְיָר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שָׁחַד כִּי הַשָּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲקָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים

רפ"י

דהוה תהי באמברי דחמרא.
מריח באוצרות יין אי זה ראוי
להתקיים והקרוב להתקלקל
ימכרוהו מיד ושכר זה היה מצוי
לו בכל יום:
כי הא. דבטילא דמוכח שרי:
הבו לי גברא דדלי. מיא משקה
שדותי:
בחריקאי. במקומי חריקאי
אומר אני שהוא לשון פגום כמו
קרנים חרוקות דשחיטת חולין
(נט:) כל' שאני מסתלק ונפגם
מקומי:

היכי דמי?

אילימא אגר דינא - דינו דין?!

והתניא:

"הנוטל שכר לדון - דינו בטיילין"!

אלא אגר בטיילא,

וקתני **"מכוער הדיין"!**

הני מילי בטיילא דלא מוכחא,

קרנא בטיילא דמוכחא הוה שקיל,

דהוה תהי באמברא דחמרא, ויהבי ליה זוזא.

כי הא דרב הונא,

כי הוה אתי דינא לקמיה,

אמר להו: הבו לי גברא דדלי לי בחריקאי ואידון לכו דינא.

2. קה, א-ב

רפ"י

אינו נפטר מן העולם. והכי קאמר ק"ו שיסמא את עיניו כשיהא טפש בסופו וישב לדון: **שאינו צריך כלום**. שהוא עשיר ואין צריך להחניף: **דשאל שאלתא**. דרגיל לישאל מבני עירו בהמות וכלים: **מאי טעמא דשוחדא**. למה אסור ליטלו לזכות את הזכאי: **אין אדם רואה חובה לעצמו**. אין דעתו מתקרב לצד החובה לחייב את עצמו ואפילו מתכוין לדין אמת: **שהוא חד**. הנותן והמקבל נעשים לב אחד:

אמר רבי אבהו:

בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד. אדם חש בעיניו - נותן ממון לרופא, ספק מתרפא, ספק אינו מתרפא. והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן, שפאמר: **"מי השחד יעור פקחים"**²⁰⁸ (שמות כג, ח).

תנו רבנן:

"מי השחד יעור עיני חכמים"²⁰⁹ (דברים טז, יט) - **קל וחומר לטפשיין**. **"ויסלף דברי צדיקים"** (שמות כג, ח. דברים טז, יט) - **קל וחומר לרשעים**.

מידי טפשים ורשעים - בני דינא וינהו?!

אלא הכי קאמר: **"מי השחד יעור עיני חכמים"**, אפילו חכם גדול ולוקח שוחד - אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב. **"ויסלף דברי צדיקים"**, אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד - אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת.

קה, ב

כי אתא רב דימי אמר:

דרש רב נחמן בר כהן:

מאי דכתיב: **"מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה"** (משלי כט, ד)? אם דומה דין למלך שאינו צריך לכלום - **"יעמיד ארץ"**, ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות - **"יהרסנה"**.

אמר רבה בר רב שילא:

האי דיינא דשאל שאלתא - פסול למידן דינא.

ולא אמרן אלא דלית ליה לאושולי,

אבל אית ליה לאושולי - לית לן בה. איני?!

והא רבא שאל שאלתא מדבי בר מריון,

אף על גב דלא שילי מיניה!

התם לאחשובינהו הוא דבעי.

אמר רבא:

מאי טעמא דשוחדא?

פיון דקביל ליה שוחדא מיניה,

אינקרבא ליה דעתיה לגביה והוי כגופיה,

ואין אדם רואה חובה לעצמו.

מאי "שוחד"?

שהוא חד.

²⁰⁸ ושחד לא תקח מי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים²⁰⁹ לא תטה משפט לא תמיר פנים ולא תקח שחד מי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים

3. קה, ב

רס"י

בני מחוזה. עירו של רבא :
מינייהו. מקצתם אוהבים אותי
 אותם שזכיתי :
אם מרחם. אם אוהבים נעשו
 כולם אוהבי :

אמר רב פפא:

לא לידון איניש דינא - למאן דרחים ליה,
 ולא למאן דסני ליה.

"דרחים ליה" - לא חזי ליה חובה,
 "דסני ליה" - לא חזי ליה זכותא.

אמר אביי:

האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בגי מתא,
 לאו משום דמעלי טפי,
 אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא.

אמר רבא:

מריש הוה אמינא: הני בני מחוזה פולחו רחמו לי,
 כיון דהואי דינא,
 אמינא: מינייהו סנו לי,
 ומנייהו רחמו לי,
 כיון דחזאי דמאן דמיתייב ליה האידנא קא זכי למחר,
 אמינא: אם מרחם - פולחו רחמו לי,
 אי מסנו - פולחו סנו לי.

4. קה, ב

רפ"י

תגו רבנן:

"וְשָׁחַד לֹא תִקַּח"²¹⁰ (שמות כג, ח) - **אִינוּ צָרִיךְ לומר שוֹחֵד מִמּוֹן, אֶלָּא אֶפִּילוּ שוֹחֵד דְּבָרִים נִמִּי אֶסוּר, מִדְּלֹא בְּתִיב: "בַּעַל לֹא תִקַּח".**

במברא. גשר:
יהיב ליה ידא. לסומכו:
כנתא דפירי. סל פירות מפרדס
 של רבי ישמעאל:
זוזא. זוג:
בהדי דאזיל ואתי. בכל אשר
 הולך ובא היה לבו לזכותו של
 אותו אריס ובאין לו פתחי זכויות
 ואומר בלבו הלואי ויטעון כך
 וכך ויזכה בדין:
ראשית הגז. בכל שנה שגוזז
 אותן חייב ליתן לכהן אחד
 מששים:

היכי דמי "שוֹחֵד דְּבָרִים"?

כי הא דשמואל הוה עבר במבְּרָא,
 אֶתְנָא הֵהוּא גְבָרָא יְהִיב לֵיהּ יָדִיהּ.
 אָמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתִּיךָ?
 אָמַר לֵיהּ: דִּינָא אֵית לִי.
 אָמַר לֵיהּ: פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא.

אמימר הוה יתיב וקא דאין דינא.
 פָּרַח גְּדָפָא אַרְיִישִׁיהּ,
 אֶתְנָא הֵהוּא גְבָרָא שְׁקָלִיהּ.
 אָמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתִּיךָ?
 אָמַר לֵיהּ: דִּינָא אֵית לִי.
 אָמַר לֵיהּ: פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא.

מר עוקבא הוה שְׂדֵי רוּקָא קַמִּיָּה,
 אֶתְנָא הֵהוּא גְבָרָא כְּסִיָּהּ.
 אָמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתִּיךָ?
 אָמַר לֵיהּ: דִּינָא אֵית לִי.
 אָמַר לֵיהּ: פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא.

רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה רגיל אַרְיִסִיָּה דְּהוּה מִיִּיתִי לֵיהּ כָּל מַעְלֵי שְׁבִתָּא כְּנֶתֶא דְּפִירִי.
 יוֹמָא חַד אֵיִיתִי לֵיהּ בְּחֻמְשָׁה בְּשִׁבְתָּא.
 אָמַר לֵיהּ: מַאי שָׁנָא הָאִידִנָּא?
 אָמַר לֵיהּ: דִּינָא אֵית לִי וְאַמִּינָא אַגַּב אוֹרְחֵי אֵיִיתִי לֵיהּ לְמָר.
 לֹא קִבִּיל מִינֵיהּ,
 אָמַר לֵיהּ: פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא.
 אוֹתִיב זוגָא דְּרַבְּנָן וְקִדְיָנִין לֵיהּ.
 בְּהַדִּי דְּקֶאֱזִיל וְאַתִּי אָמַר: אִי בְּעִי טַעֲיִן הָכִי וְאִי בְּעִי טַעֲיִן הָכִי.
 אָמַר: תִּיפַח נַפְשָׁם שֶׁל מְקַבְּלֵי שוֹחֵד!
 וְכֹמָה אֲנִי שְׁלֹא נִטְלָתִי,
 וְאִם נִטְלָתִי - שְׁלִי נִטְלָתִי,
 כֹּךְ מְקַבְּלֵי שוֹחֵד - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

רבי ישמעאל בר אלישע אֵיִיתִי לֵיהּ הֵהוּא גְבָרָא רֵאשִׁית הַגִּזּוּ.
 אָמַר לֵיהּ: מַהִיכָא אַתָּ?
 אָמַר לֵיהּ: מְדוּחַ פֶּלֶן.
 וּמַהֲתָם לְהִכָּא לֹא הוּה פֶּהֶן לְמִיתְבָּא לֵיהּ?!
 אָמַר לֵיהּ: דִּינָא אֵית לִי, וְאַמִּינָא אַגַּב אוֹרְחֵי אֵיִיתִי לֵיהּ לְמָר.
 אָמַר לֵיהּ: פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא,
 לֹא קִבִּיל מִינֵיהּ.
 אוֹתִיב לֵיהּ זוגָא דְּרַבְּנָן וְקִדְיָנִין לֵיהּ.
 בְּהַדִּי דְּקֶאֱזִיל וְאַתִּי, אָמַר: אִי בְּעִי טַעֲיִן הָכִי, וְאִי בְּעִי טַעֲיִן הָכִי.
 אָמַר: תִּיפַח נַפְשָׁם שֶׁל מְקַבְּלֵי שוֹחֵד!
 וְכֹמָה אֲנִי שְׁלֹא נִטְלָתִי,
 וְאִם נִטְלָתִי - שְׁלִי נִטְלָתִי,
 כֹּךְ מְקַבְּלֵי שוֹחֵד - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

רס"י

גילדני דבי גילי. דגים קטנים :
וכי אלישע אוכל ביכורים היה.
והלא לא כהן היה שהרי מצינו
בדברי הימים שנתייחס אביו על
שבט גד דכתי' ויעני ושפט בבשן
ומצינו במסכת פסחים באלו
דברים (דף סח.) דשפט דהאי
קרא הוא אביו של אלישע :
שמע מינה קריביה הוא. להכי
פסול ליה לדינא :
האי עשה והאי עשה. מצות
הדיינים עשה ושפטתם צדק :
עשה דכבוד תורה. דיניה דהאי
גברא דהוא עשה דאיכא כבוד
תורה דרב ענן בהדיה עדיף :
סדר אליהו רבה. שלמד חוץ
לתיבה סדר אליהו זוטא שלמד
בתוך התיבה :

רב ענן אייתי ליה ההוא גברא כננתא דגילדני דבי גילי.
אמר ליה: מאי עבדתיך?
אמר ליה: דינא אית לי.
לא קביל מיניה,
אמר ליה: פסילנא לך לדינא.
אמר ליה: דינא דמר לא בעינא,
קבולי לקביל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים.

דתניא:

"ואיש בא מבעל שלשה,

ויבא לאיש האלהים לחם בכורים,

עשירים לחם שעירים,

וכרמל בצקלנו" ²¹¹ (מלכים ב' ד, מב).

וכי אלישע אוכל בכורים הנה?

אלא לומר לך: כל המביא דורון לתלמיד חכם - באילו מקריב בכורים".

אמר ליה: קבולי לא בעינן דאי קביל,
השתא דאמרת לי טעמא - מקבילנא.
שדריה לקמיה דרב נחמן,
שלח ליה: גידיניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא.
אמר: מדשלח לי הכי, שמע מינה: קריביה הוא.
הנה קאים דינא דיתמי קמיה,
אמר: אהאי עשה והאי עשה - עשה דכבוד תורה עדיף.
סלקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה.
פיון דחזא בעל דיניה יקרא דקא עבד ליה - איסתתם טענתיה.

קו,א

רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה,
דהוה מתני ליה סדר דאליהו.
פיון דעבד הכי - איסתלק.
יתבי בתעניתא,
ובעא רחמי - ואתא,
כי אתא הוה מבצית ליה בעותי.
ועבד תיבותא ויתבי קמיה עד דאפיק ליה סידריה.
והיינו דאמרי: סדר דאליהו רבה,
סדר אליהו זוטא.

5. קו, א

רפ"י

הוה ריתחא. כעס של מקום ובא רעב לעולם:
דכי מיפטרי. תלמידיו ממנו לעמוד מבית המדרש:
הווי פיישי גביה. אוכלי שלחנו תרי אלפים ומאתים דכתיב עשרים לחם ולחם בכורים הא עשרים וחד וכרמל הרי עשרים ותרתין וכל אחד לפני מאה איש הרי תרי אלפין ומאתים:
בתליסר אמוראי. השומעין מפיו ומשמיעין לרבים זה מכאן וזה מכאן ומלפנים ומלאחור ומתחלקין למקומות הרבה שהיה העם רב:
וכסי ליה ליומא. מאפיל את החמה והיה ניכר בא"י:
מגיהי ספריס. של כל אדם ואדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהלך עולה וראו בית דין שהיו מתעצלין בדבר והפקירו תרומות הלשכה לכך:

בשני דרב יוסף - הוה ריתחא.
 אמרי ליה רבנן לרב יוסף: ליבעי מר רחמי.
 אמר להו: השתא, ומה אלישע דכי הווי רבנן מיפטרי מקמיה, הווי פיישי תרי אלפין ומאתין רבנן, בעידן ריתחא לא הוה בעי רחמי - אנא איבעי רחמי?
 וממאי דפיישי הכי?

דכתיב: **"ויאמר משדתו מה אתן זה לפני מאה איש"**²¹² (מלכים ב' ד, מג),
 מאי **"לפני מאה איש"**?

אלימא דכולהו לפני מאה איש, בשני בצורת טובא הווי!
 אלא כל חד וחד קמי מאה איש.

כי הווי מיפטרי רבנן מבי רב הווי פיישי אלפא ומאתין רבנן,

מבי רב הונא הווי פיישי תמני מאה רבנן.

רב הונא הוה דריש בתליסר אמוראי.
 כי הווי קיימי רבנן ממתבתא דרב הונא ונפצי גלימיהו הוה סליק אבקא וכסי ליה ליומא,
 ואמרי במערבא: קמו ליה ממתבתא דרב הונא בבליא.

כי מיפטרי רבנן מבי רבה ורב יוסף הווי פיישי ארבע מאה רבנן וקרו לנפשייהו: **"יתמי"**.

כי הווי מיפטרי רבנן מבי אביי, ואמרי לה מבי רב פפא, ואמרי לה מבי רב אשי,
 הווי פיישי מאתן רבנן וקרו נפשייהו יתמי דיתמי.

²¹² ויאמר משדתו מה אתן זה לפני מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי בה אמר ה' אכל והותר

6. קו, א

רס"י

מגיהי ספרים. של כל אדם ואדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהלך עולה וראו בית דין שהיו מתעצלין בדבר והפקירו תרומת הלשכה לכך:

בית אבטינס ובית גרמו במסכת יומא (דף לח.):

בדבבי. בפרכות שכנגד הפתחים דלצניעותא עבידי ואינן תחת בנין אבל כל צורך בנין כגון פרכות המבדילות בין היכל לקדשי הקדשים שהיו במקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כזה ולהרחיבו לא יכלו לפי שמקצרים את ההיכל או את קדשי הקדשים ועשו שתי פרכות וביניהם אמה כדאמרינן במסכת יומא (דף נא:) ואותן פרכות נעשו מקדשי בדק הבית:

ז' שערים. לעזרה:

שתיים בדביר. תחת אמה טרקסין:

ושתיים כנגדן בעליה. להבדיל בין עליית היכל לעליית קדשי הקדשים וגם הן במקום אמה טרקסין:

המגדלות בניהן לפרה. בחצרות הבנויות בסלעים בירושלים ותחתיהם חלל מפני קבר התהום כדתנן במס' פרה (פ"ג משנה ב') ומיייתנין לה בפרק הישן תחת המטה (סוכה דף כא.) ובאין נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם בניהם לצורכי פרה אדומה לעסוק בשריפתה ומילוי מימיה ולהזות כל שבעה על כהן השורפה כדאמרינן במסכת יומא (דף ד.) ומעלה זו עשו לה להתעסק בה תינוקות שלא נטמאו מימיהם מפני שזלזלו בה לעשותה בטבול יום כדתנן מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרינן במעורבי שמש היתה נעשית:

נשים יקרות. עשירות:

מפרנסות. בלבוש וכסות:

אמר רבי יצחק בר רדיפא אמר רבי אמי:

מבקרין מומין שבירושלים - היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

תלמידי חכמים המלמדין הלכות שחיטה לכהנים - היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

אמר רב גידל אמר רב:

תלמידי חכמים המלמדים הלכות קמיצה לכהנים - נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

מגיהי ספרים שבירושלים - היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

אמר רב נחמן אמר רב:

נשים האורגות בפרכות - נוטלות שכרן מתרומת הלשכה.

ואני אומר - מקדשי בדרך הבית,

הואיל ופרכות תחת בנין עשויות.

מיתיבי:

"נשים האורגות בפרכות,

ובית גרמו על מעשה לחם הפנים,

ובית אבטינס על מעשה הקטרת - בולן היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה!"

התם בדבבי.

דאמר רבי זירא אמר רב:

שלשה עשר פרכות היו במקדש שני,

שבעה - כנגד שבעה שערים,

אחד - לפתחו של היכל,

ואחד - לפתחו של אולם.

שנים - בדביר,

שנים - כנגדן בעליה.

תנו רבנן:

"נשים המגדלות בניהן לפרה - היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה.

אבא שאול אומר:

נשים יקרות שבירושלים היו זנות אותן,

ומפרנסות אותן."

7. קו, א-ב

רָש"י

כלי שרת. שמשרתין בהן במזבח החיצון שהוא בנין של אבנים: **וככלותם.** לחזק את בדק הבית בימי יהואש ופסוק זה בדברי הימים:

שגבו. לצורך בדק הבית והותירו שאין צריכין לכולו עושין מן המותר כלי שרת: **מאי הוי.** הא לא לקדושת קרבן גבו:

כסף שיש לו שיריים. כסף הקופות שהוא נתרם מן הלשכה ושיריים נשארים בלשכה: **זה תרומת הלשכה.** כסף שבקופות:

ואימא שיריים גופייהו. משיריים הנותרים בלשכה כלי שרת באין ולא מן התרומה עצמה:

העולה עולה ראשונה. מנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה והוינן בה מאי תלמודא ואמר רבא העולה משמע העולה האמורה ראשון בסדרי קרבנות והיא עולת הבקר שנא' ואמרת להם זה האשה כו' וה"א יתירא קא דריש וה"נ את שאר הכסף בכסף שיש לו שאר:

מזבח הזהב. כלי הוא ולא בנין שאינו מחובר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך נידון ככלי: **ולבונה.** של לחם הפנים:

מותר נסכים. פליגי בה במסי' מנחות בפרק שתי מדות (דף צ.) רבי חייא ב"ר יוסף אמר בירוצי מדות שהמספקין סלתות שקבלו מעות הקדש לספק סלתות כל ימות השנה מודדין להקדש במדה מבורצת טפופה ולא מחוקה והמקריבין מוחק המדה והם מותר נסכים ומוכרים אותן ור' יוחנן אמר כאותה ששנינו המקבל עליו לספק [כל ימות השנה להקדש] סלתות מארבע סאין בסלע ועמדו משלש שנתייקרו מספק מארבע והמקבל לספק משלש והוולו ועמדו מדי' מספק ד' וזו היא ששנינו מותר נסכים לקץ המזבח:

בְּעַת מִינִיָּה רַב הוּנָא מְרַב:

קו,ב כְּלֵי שֶׁרֶת - מֵהוּ שִׁיעָשׂוּ מִקְדָּשֵׁי בְּדָק הַבֵּית?

צוּרָה מְזַבַּח נִינְהוּ - וּמִקְדָּשֵׁי בְּדָק הַבֵּית אָתוּ, אֹן:

צוּרָה קֶרֶבֶן נִינְהוּ - וּמִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן?

אָמַר לֵיהּ:

אֵין נַעֲשִׂין אֱלָא מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה.

אִיתִיבֵיהּ:

"וּכְכֻלֹּתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיְהוֹדֶעַ אֶת שְׁאֵר הַכֶּסֶף, וַיַּעֲשִׂהוּ כֻלָּם לְבֵית ה' כְּלֵי שֶׁרֶת"²¹³ (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' כד, יד)!

אָמַר לֵיהּ:

דְּאֶקְרִינָּה כְּתוּבִי לֹא אֶקְרִינָּה נְבִיאִי,

"אֶךְ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית ה' סְפוֹת...כִּי לַעֲשֵׂי הַמֶּלֶאכָה יִתְּנָהוּ"²¹⁴ (מְלָכִים ב' יב, יד-טו).

אִי הָכִי,

קָשׁוּ קֶרְאִי אֶהְדִּי!

לֹא קָשִׁיא:

כָּאן - שְׁגָבוּ וְהוֹתִירוּ,

כָּאן - שְׁגָבוּ וְלֹא הוֹתִירוּ.

וְכִי גָבוּ וְהוֹתִירוּ - מֵאִי הָיוּ?

אָמַר רַבִּי אֶבְהוּ:

לֵב בֵּית דִּין מִתְּנָה עֲלֵיהֶן אִם הוֹצֵרְכוּ - הוֹצֵרְכוּ,

וְאִם לֹא - יְהוּ לְכֵלֵי שֶׁרֶת.

תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל:

"כְּלֵי שֶׁרֶת - בָּאִין מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה,

שְׁנֵאמַר: "אֶת שְׁאֵר הַכֶּסֶף" (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' כד, יד), אֵיזָהוּ כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁירָיִים? הָיוּ אוֹמְרֵי זֶה תְּרוּמַת הַלְשָׁכָה."

וְאִימָא שִׁירָיִים גּוֹפִיָּהוּ?

כְּדָאמַר רַבָּא:

"הַעוֹלָה"²¹⁵ (וַיִּקְרָא ו, ה) - עוֹלָה רִאשׁוֹנָה,

הָכִי נָמִי "הַכֶּסֶף" (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' כד, יד) - כֶּסֶף רִאשׁוֹן.

מִיתִיבִי:

"הַקְטוֹרֶת,

וְכָל קֶרְבָּנוֹת צֶבֶד - בָּאִין מִתְרוּמַת הַלְשָׁכָה.

מְזַבַּח הַזֶּהָב,

וּלְבֹנָה,

וְכֵלֵי שֶׁרֶת - בָּאִין מִמּוֹתֵר נִסְכִּים.

מְזַבַּח הָעוֹלָה,

הַלְשָׁכוֹת,

²¹³ וּכְכֻלֹּתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיְהוֹדֶעַ אֶת שְׁאֵר הַכֶּסֶף וַיַּעֲשִׂהוּ כֻלָּם לְבֵית ה' כְּלֵי שֶׁרֶת וְהַעֲלוֹת וְכָפּוֹת וְכֵלֵי זָהָב וְכֶסֶף וַיְהִיו מַעֲשִׂים עֲלוֹת בְּבֵית ה' תַּמִּיד כָּל יְמֵי יְהוֹדֶעַ

²¹⁴ יֵד אֶךְ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית ה' סְפוֹת כֶּסֶף מִזְמָרוֹת מִזְמָרוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל כְּלֵי זָהָב וְכֵלֵי כֶסֶף מִן הַכֶּסֶף הַמְּזוּבָּא בֵּית ה': טו כִּי לַעֲשֵׂי הַמֶּלֶאכָה יִתְּנָהוּ וְחִזְקוּ בּוֹ אֶת בֵּית ה'

²¹⁵ וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תֻּקַּד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבַעַר עָלֶיהָ הִכְחֹן עֲצִים בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר וְעֶזְרָה עָלֶיהָ הַעֲלָה וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים

כ"י

מזבח העולה. שהוא בנין בא מקדשי בדק הבית:
חוץ לחומת העזרה. כגון עזרת נשים והחיל וחומת העיר ומגדלותיה באים משיריים הנוותרים בלשכה כשתרמוה בקופות:

תנאי היא. דאיכא למאן דאמר כלי שרת מתרומת הלשכה באין:
מותר תרומה. הנשאר בקופות ברי"ח ניסן שמכאן ואילך אין לוקחין קרבנות צבור אלא מתרומה חדשה כדאמרינן ברי"ה (דף ז.) קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש:

ציפוי לבית קדשי הקדשים. מחפין בהם הרצפה והכתלים:
מותר ריוח פירות ולקמן מפרש מאי ניהו:
לקיץ המזבח. כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין בשר למזבח ועורות לכהנים:

זה וזה. ר' עקיבא ור' חנינא:
לא היו מודין. שיהא שום מותר בפירות:

והשכר מקיצין בהן. והקרן לכלי שרת כדקאמר רבי ישמעאל:
מאי זה וזה לא היו מודים. מאי פירושא דלא היו מודים כדתנן דפליג ר"ע אדרבי ישמעאל ולא הודה לו שיהו משתכרין בשל הקדש:

והעזרות - באין מקדשי בדק הבית.

חוץ לחומת העזרה - באין משירי הלשכות.

זו היא לשנינו: "חומת העיר,

ומגדלותיה,

וכל צרכי העיר - באין משירי הלשכה" (שקלים ד, ב)!

תנאי היא,

דתנן:

"מותר תרומה מה היו עושין בה?

ריקועי זהב - ציפוי לבית קדשי הקדשים.

רבי ישמעאל אומר:

מותר פירות - לקיץ המזבח.

מותר תרומה - לכלי שרת.

רבי עקיבא אומר:

מותר תרומה - לקיץ המזבח.

מותר נסכים - לכלי שרת.

רבי חנינא סגן הכהנים אומר:

מותר נסכים - לקיץ המזבח.

מותר תרומה - לכלי שרת.

זה וזה - לא היו מודים בפירות.

"פירות" - מאי היא?

דתנא:

"מותר תרומה - מה היו עושין בה?

לוקחין פירות בזול ומוכרין אותם ביוקר - והשכר מקיצין בו את המזבח.
וזו היא לשנינו: מותר פירות לקיץ המזבח.

מאי "זה וזה לא היו מודין בפירות"?

דתנן:

"מותר שירי לשכה - מה היו עושין בהן?

לוקחין בהן: יינות,

שמינים,

וסלתות - והשכר להקדש,

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

אין משתכרין בשל הקדש,

אף לא בשל עניים."

"בשל הקדש" - מאי טעמא לא?

אין עניות במקום עשירות.

"בשל עניים" - מאי טעמא לא?

דלמא מתרמי להו עניא וליפא למיתבא ליה.

8. קו, ב - קז, ב

רס"י

פוסקין מזונות. ב"ד יורדין
לנכסי מי שהלך למדינת הים
ופוסקין מזונות לאשתו:

בשש מעו בו שמת כ"ע לא פליגי. דפוסקין דלמאי ניוחש
לה אי לצררי הרי סופה לגבות
כתובתה ותשבע שלא עיכבה
משלהם כלום ואי לשמא אמר
לה צאי מעשה ידיך במזונותיך
וקבלה עליה משמת אינה
משועבדת לו מעשה ידיה וא"ת
והרי היא משועבדת ליתומים
ואף הם יאמרו לה כן אף הוא לא
היה יכול לומר לה אלא אי"כ היא
מתרצה:

צררי. צורות כספים נתן בידה
למזונות:

חיישי' שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. וקבלה
עליה:

איכא בינייהו גדולה. הראויה
להתפיסה מעות ולא ספקה
מזונות במעשה ידיה שהן שני
בצורת או שאינה בעלת מלאכה
לצררי איכא למיחש לצאי מעשה
ידיך במזונותיך ליכא למיחש
דכיון דלא ספקה לא קבלה
עליה:

אי נמי קטנה. ובעלת מלאכה
והשנים כתקן:

וספקה. לרב זביד פוסקין דלא
עביד איניש דמתפיס צרי
לקטנה לרב פפא אין פוסקין
דאיכא למימר צאי מעשה ידיך
למזונותיך אמר לה:

ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות. אתפסתי צרי:

נאמן. ובשבועה ומחזרת מה
שנתנו לה ב"ד:

"מי שהלך למדינת הים".

איתמר:

רב אמר:

פוסקין מזונות לאשת איש,

ושמואל אמר:

אין פוסקין מזונות לאשת איש.

אמר שמואל:

מודה לי אבא: בשלשה חדשים הראשונים,
לפי שאין אדם מניח ביתו ריקן.

בשש מעו בו שמת - כולי עלמא לא פליגי,

כי פליגי בשלא שמעו בו שמת.

רב אמר: פוסקין,

דהא משועבד לה.

ושמואל אמר:

אין פוסקין.

מאי טעמא?

רב זביד אמר:

איכא צררי אתפסה.

רב פפא אמר:

חיישינן שמא אמר לה: "צאי מעשה ידיך במזונותיך".

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

גדולה ולא ספקה.

אי נמי,

קטנה וספקה.

תנן:

"מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות:

תנן אמר:

תשבע בסוף, ולא תשבע בתחלה.

נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו:

תשבע בתחלה ובסוף" (כתובות קד:).

עד כאן לא פליגי אלא לענין שבועה,

אבל מזוני - יהבינן לה!

תרגמה **שמואל** בשש מעו בו שמת.

תא שמע:

"מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות,

בני כהנים גדולים אומרים: תשבע,

תנן אמר: לא תשבע.

ואם בא ואמר: פסקתי לה מזונות - נאמן!"

הכא נמי בשש מעו בו שמת.

והא "אם בא ואמר" קאמר!

רפ"י

לאחר שמועה. לאחר ששמעו בו שמת בא :
ולא דבר אחר. מפרש לקמיה :
במשרה אשתו ע"י שלישי.
 העמיד אפוטרופוס לזונה ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו דהשתא ודאי לצררי ליכא למיחש ולא לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך :
אי הכי. דהשרה אותה ע"י שלישי אפי' בניו ובנותיו נמי דהא גלי דעתיה דניחא ליה שיהו נוונין משלו :
צדקה. אין ב"ד פוסקין צדקה לעניים מנכסיו בזמן ששאר בני העיר פוסקין עליהן צדקה :
תכשיט. בשמים להתקשט בהן אשתו :
שלשה חדשים הראשונים. שאינה יכולה לא להנשא ולא להתייבם ניזונת משל בעלה :
עמד בדין. ואמרה לו כנוס או חלוץ :

אם בא לאחר שמועה.

תא שמע:

"מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, ואם בא ואמר: 'צאי מעשה ידיך במזונותיך' - רשאי. קדמו בית דין ופסקו - מה שפסקו פסקו!"

הכא נמי בששמעו בו שמת.

תא שמע:

"מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, בית דין יורדים לנכסיו, וזניו ומפרנסין לאשתו, אבל לא בניו ובנותיו, ולא דבר אחר!"

אמר רב ששת:

במשנה את אשתו על ידי שלישי.

אי הכי,

בניו ובנותיו נמי!

כשהשרה - לזו,

ולא השרה - לזו.

מאי פסקא?!

אלא אמר רב פפא:

כששמעה בו שמת בעד אחד.

היא, דאי בעיית אינסובי בעד אחד מצי מינסבא,

מזוני נמי יהבינן לה.

בניו ובנותיו דאי בעו למיחת לנכסיו בעד אחד - לא מצו נחתי,

מזוני נמי - לא יהבינן להו.

מאי "דבר אחר"?

רב חסדא אמר:

תכשיט.

רב יוסף אמר:

צדקה.

מאן דאמר: "תכשיט" - כל שבן צדקה,

מאן דאמר: "צדקה" - אבל תכשיט יהבינן לה,

דלא ניחא ליה דתינוול.

קזב,

תא שמע:

"היבמה: שלשה חדשים הראשונים - ניזונת משל בעלה, מיכן ואילך - אינה ניזונת לא משל בעלה, ולא משל יבם.

עמד בדין וברח ניזונת משל יבם!"

אמר לה שמואל:

למאי ניוחש לה להאי?

אי משום צררי - לא מיקרבא דעתיה לגבה,

אי משום מעשה ידיה - לא משתעבדא ליה.

תא שמע:

"האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים,

ובאת ואמרה: "מת בעלי" - רצתה ניונות,

רצתה גובה כתובתה.

"גירשני בעלי" - מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה!"

הכא נמי,

כששמעו בו שמות.

ומאי שנא עד כדי כתובתה!

דאיהי היא דאפסידה אנפשה.

תא שמע:

"ביצד אמרו ממאנת אין לה מזונות?

אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה,

שהרי בעלה חייב במזונות.

אלא בגון שהלך בעלה למדינת הים,

לותר ואכלה עמדה ומיאנה."

טעמא דמיאנה,

הא לא מיאנה - יהבינן לה!

אמר לך שמואל:

הכא למאי ניהוש לה?

אי משום צורי - צורי לקטנה לא מתפס,

ואי משום מעשה ידיה - קטנה לא ספקה.

מאי הוה עלה?

כי אתא רב דימי אמר:

מעשה בא לפני רבי בבית שערם,

ופסק לה מזונות.

לפני רבי ישמעאל בצפורי,

ולא פסק לה מזונות.

תהי בה רבי יוחנן:

וכי מה ראה רבי ישמעאל שלא פסק לה מזונות?

הא לא נחלקו בני כהנים גדולים וחנן אלא לענין שבועה,

אבל מזוני - יהבינן לה!

אמר ליה רב שמן בר אבא:

כבר תרגמה רבינו שמואל בבבלי:

כששמעו בו שמות.

אמר ליה פתירתו בה כולי האי?

כי אתא רבין אמר:

מעשה בא לפני רבי בבית שערם - ולא פסק לה מזונות.

לפני רבי ישמעאל בצפורי - ופסק לה מזונות.

אמר רבי יוחנן:

מה ראה רבי שלא פסק לה?

דהא לא נחלקו חנן ובני כהנים גדולים אלא לענין שבועה,

רפ"י

רצתה ניונות כו'. שהאשה
נאמנת לומר מת בעלי ותינשא
וכשם שנאמנת לינשא כך נאמנת
ליטול כתובתה כדאמרינן
במסכת יבמות מספר כתובתה
נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי
מה שכתוב ליכי:

מתפרנסת והולכת כו'. כתובה
לא גביא שמא לא גירשה
ובגירושין לא האמינוה אבל
מזוני יהבינן לה ובפרעון כתובה
ממה נפשך אם גירשה הרי
נטלתן בכתובתה ואם לאו הרי
הוא חייב במזונותיה:

איהי היא דאפסדה אנפשה.
שאמרה גרשני וגרשה אין לה
מזונות וכי תימא כיון דשמעה
שמת תגבה כתובתה יחד אין
הכי נמי והאי דקאמר מתפרנסת
והולכת אם אינה רוצה ליטול
כתובתה דסבורה שמא לא מת
ונוח לה ליטול לשם מזונות שאם
יבא בעלה תהא כל כתובתה
קיימת ומתפרנסת עד כדי
כתובתה ותו לא יהבינן לה:

רס"י

מאני דקוניא. כלי חרס שמחפין עליהם עופרת שקורין פלומבלי"ר בלע"ז :
ירוקי אסירי. לענין חמץ בפסח וגיעולי עובדי כוכבים ויין נסך :
חירוי שרו. לפי שהעופרת מחליק את החרס ואינו מניחו לבלוע אבל הירוקים מעורב צריך שקורין אלו"ם בתוך העופרת והוא עז ומחלחל את החרס ובלוע והכי אמרי' במסכת ע"ז (דף לג :) דמצרפי ובלעי :
קרטופנא. ביקועי קירויני"ש בלע"ז :

אבל מזונות - יהבינן לה!

אמר ליה רב שמן בר אבא:
 כבר תרגמה שמואל בבבל כששמעו בו נשמת.

אמר ליה: פתיתו בה כולי האי?

והלכתא כותיה דרב,
 ופוסקין מזונות לאשת איש.

והלכתא כותיה דרב הונא אמר רב,
 דאמר רב הונא אמר רב:
 יכולה אשה שתאמר לבעלה: "איני ניוזנת ואיני עושה".

והלכתא כותיה דרב זביד בקוניא,
 דאמר רב זביד:
 הני מאני דקוניא,
 חירי,
 ואוקמי - שרו,
 ורוקין - אסירי.

ולא אמרן אלא דלית בהו קרטופני,
 אבל אית בהו קרטופני - אסירי.

9. קז, ב - קח, ב

רפ"י

מתני'

חנן אומר איבד את מעותיו. שלא אמרתי לך הלוי ואני אפרע אבל אם הלוח את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו הוא תובעה והיא תובעת הבעל וישלם כדאמר לעיל בממאנת ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה משלם:

גמ'

שוקל לו את שקלו. שוקל בשבילו שקל שהוא חייב לכל שנה לקרבנות צבור:

ופורע לו את חובו. אם חייב ממון לנושה מותר לזה שיפרענו בשבילו:

ומחזיר לו אבידתו. אם ראה חמורו תועה מותר להשיבו:

במקום שנוטלין שכר. על טורח השבתה:

תפול. הניית השכר להקדש שהרי שניהן מודרין בהנאה זה מזה:

מצוה קא עביד. כלומר מצוה בעלמא קא עביד ואינו מהנהו לזה שאם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שיש לו חלק בקרבנות:

דתנן תורמין. את הלשכה בשלש קופות:

על האבוד. אף על מי ששלח שקלו ואבד:

ועל הגבוי. שעדיין לא הגיע כאן. ועל העתיד לגבות. ואפילו לא נגבה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבנות אלא שחיסר מצוה נמצא שכר המצוה על הנותן:

משתרשי ליה. מרויחו:

חנן היא דאמר איבד מעותיו. זה שפרנס את אשת חבירו ונתכוון לשם הלואה שישלם לו בעלה איבד מעותיו ואין יכול לומר לו את חובך פרעתי שלם לי והוא הדין נמי לכל חוב שעליו ועמד חברו ופרעו וזה לא אמר לו הלויני אינו חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הלואה לאו הלואה היא כי פרעיה נמי לשם מחילה לאו מידי יהיב ליה:

אפילו תימא רבנן. דאמרי חייב אע"פ שלא אמר לו הלויני וגבי שאר חוב נמי חייב לשלם וכי מחיל אסור במודר הנאה והכא דקתני פורע לו את חובו בשלוח זה תחלה הלואה מן המלוה על מנת שלא לפרוע עד שירצה לא יוכל הנושה ללחצו הלכך לאו מידי יהיב ליה:

כיסופא מי לית ליה. דקא מיכסיף מן המלוה תמיד הלכך אי רבנן היא דאמרי דלענין חוב לזה ע"מ לפרוע ופרע חברו בשבילו חייב לשלם וגבי מודר הנאה מחילה היא ואסיר כי לזה ע"מ שלא לפרוע נמי הנאה היא ומחילה מחיל גביה ואסיר אלא חנן היא ובין בחוב העומד לפרוע בין בעומד שלא לפרוע לית ליה גביה מידי ולא מחילה היא ואע"ג דסלקיה מפרעון ומכיסופא:

מתניתין

מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס את אשתו:

חנן אומר:

איבד את מעותיו.

נחלקו עליו בני נהנים גדולים ואמרו:

ישבע כמה הוציא,

ויטול.

אמר רבי דוסא בן הרפנס בדבריהם.

אמר רבי יוחנן בן זכאי: יפה אמר חנן.

הניח מעותיו על קרו הצבי.

גמרא

תנן התם:

קח, א "המודר הנאה מחבירו - שוקל לו את שקלו,

ופורע את חובו,

ומחזיר לו אבידתו.

ובמקום שנוטלין שכר - תפול הנאה להקדש" (נדרים לג.).

בשלמא "שוקל לו את שקלו" - מצוה קעביד,

דתניא²¹⁶:

"תורמין על האבוד,

ועל הגבוי,

ועל העתיד לגבות".

"ומחזיר לו אבידתו" - נמי מצוה קעביד,

אלא "פורע לו את חובו" - הא קמשתרשי ליה!

אמר רב אושעיא:

הא מני?

חנן היא,

דאמר: "איבד את מעותיו".

ורבא אמר:

אפילו תימא רבנן,

הכא במאי עסקינן: שלוח על מנת שלא לפרוע.

בשלמא רבא לא אמר כרב אושעיא - דמוקים לה כרבנן,

אלא רב אושעיא - מאי טעמא לא אמר כרבא?

אמר לך רב אושעיא:

נהי דהנאה לית ליה,

קח, ב כיסופא מי לית ליה!?

התם נמי,

אית ליה הנאה בההיא הנאה דמיכסיף מיניה.

10. קח, ב

רש"י

מתני'

נכסים מועטין. מפרש בבבא בתרא שאין בהן פרנסת שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות:
הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. תקנת חכמים היא:
הפסדתי. בתמיה:

גמ'

מאי קאמר. אם בשביל שאני זכר הפסדתי משמע אם בשביל שאני זכר וכחי יפה הפסדתי ומהו יפוי כחו:

מתניתין

אדמון אומר:

שבועה:

מי שמת והניח בנים ובנות:

בזמן שהנכסים מרובין: הבנים - יורשים,

והבנות - נזונות,

ובנכסים מועטים: הבנות - יזונו,

והבנים - יחזרו על הפתחים.

אדמון אומר:

בשביל שאני זכר הפסדתי?!

אמר רבן גמליאל:

רואה אני את דברי אדמון.

גמרא

מאי קאמר?

אמר אביי:

הכי קאמר: בשביל שאני זכר,

וראוי לעסוק בתורה - הפסדתי?!

אמר ליה רבא:

מאן דעסיק בתורה - הוא דירית,

מאן דלא עסיק בתורה - לא ירית?!

אלא אמר רבא:

הכי קאמר: בשביל שאני זכר,

וראוי לירש בנכסים מרובין,

הפסדתי בנכסים מועטין?!

11. קח, ב

רס"י

מתני'
והודה לו בקנקנים. רקים בלא שמן:

גמ'
בטוענו מדה. לא תבע ממנו קנקנים אלא שמן הפקדתי אצלך ומאי כדי שמן דקתני מתני' מדה מלא עשרה כדי שמן דהוי ליה טענו חטים והודה לו בשעורים:

בבורך. בור שלפני הבד:
קנקנים לא טעין ליה. וכי הודה לו בקנקנים לאו הודאה היא:
כדים מלאים. כדים ושמן משמע:
עשרה כדי שמן. ולא אמר מלאים:

יש בלשון הזה לשון קנקנים. כיון דלא אמר ליה מלא עשרה אין זה טוענו מדה אלא עשרה כדים מלאים והוה ליה טענו חטים ושעורים:

אלא טעמא כו'. לשון קושיא הוא לאותובי למאן דאמר פטור דדוקיא דמתני' כרב נחמן מדקתני הטוען את חבירו כדי שמן ולא קתני כדים מלאים שמן שמעינן מינה דמשום דאין בלשון הזה לשון קנקנים פטרי רבנן הא אם תבעו שניהם חייב:

נעשה כמי שתבעו רימון בקליפתו. לא דמו כדים ושמן לחטים ושעורים דכולי חדא מילתא הוא וממין הטענה הוא:
שמן. בלא קנקנים מנטר בבור:

אלא הכא במאי עסקי' כו'. אלא לא תימא כמו שטענו רימון אלא ר' חייא מוקי למתניתין כגון שהודה במקצת קנקנים ומקצתם כפר דבקנקנים גופייהו איכא כפירה והודאה ואי יש בלשון התביעה לשון קנקנים מיחייב עליהו שבועה ושבועה דשמן דקא מחייב אדמון משום גלגול היא דקסבר יש בלשון התביעה לשון קנקנים:

מתניתין

הטוען את חבירו כדי שמן והודה בקנקנים:

אדמון אומר:

הואיל והודה במקצת הטענה - ישבע.

וחכמים אומרים:

אין הודאת המקצת ממין הטענה.

אמר רבן גמליאל:

רואה אני את דברי אדמון.

גמרא

שמע מינה:

לרבנן, טענו חטין ושעורין, והודה בשעורין - פטור.

לימא תהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל,

דאמר רב נחמן אמר שמואל:

טענו חטין ושעורין,

והודה לו באחד מהן - חייב!

אמר רב יהודה אמר רב:

בטוענו מדה.

אי הכי,

מאי טעמא דאדמון?

אלא אמר רבא:

דכולי עלמא היכא דאמר ליה: "מלא עשרה כדי שמן יש לי בבורך" -

שמן קטעין ליה,

קנקנים לא קטעין ליה,

"עשרה כדי שמן מלאים יש לי אצלך" - שמן וקנקנים קטעין ליה.

כי פליגי היכא דאמר ליה: "עשרה כדי שמן יש לי אצלך",

אדמון אומר: יש בלשון הזה לשון קנקנים,

ורבנן סברי: אין בלשון הזה לשון קנקנים.

אלא טעמא דאין בלשון הזה לשון קנקנים,

הא יש בלשון הזה לשון קנקנים - חייב.

לימא תהוי תיובתא דרבי חייא בר אבא,

דאמר רבי חייא בר אבא:

טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהם - פטור!

אמר רב שימי בר אשי:

נעשה כמי שטענו רימון בקליפתו.

מתקיף לה רבינא:

רימון בלא קליפתו - לא מינטר,

שמן - מינטר בלא קנקנים!

אלא הכא במאי עסקינן:

דאמר ליה: "עשרה כדי שמן יש לי אצלך",

ואמר ליה אידך: "שמן - לא היו דברים מעולם,

קנקנים נמי, חמשה - אית לך,

וחמשה - לית לך",

אָדמוֹן אוֹמר:

יֵשׁ בְּלִשׁוֹן הָזֶה לִשׁוֹן קְנָנִים,

וּמִגֹּד דְּקִמְשִׁתְּבַע אֲקִנָּנִים - מִשְׁתַּבֵּעַ נְמִי אֲשָׁמֹן עַל יְדֵי גִלְגּוּל.

וְרַבֵּנּוּ סָבְרִי: אֵין בְּלִשׁוֹן הָזֶה לִשׁוֹן קְנָנִים.

מָה שְׁטַעֲנֹנוּ לֹא הוֹדָה לוֹ,

וּמָה שֶׁהוֹדָה לוֹ לֹא טַעֲנֹנוּ.

12. קח, ב - קט, א

רפ"י

מתני'

ופשט לו את הרגל. לשון בזיון
הוא ואמר נואש שאינו חש
לדבריו טול טיט שעל גבי רגלי
ואני שמעתי תלה אותי על עץ
ואין לי מה ליתן:

גמ'

במה דברים אמורים. אברייטא
קאי:
איפכא מיבעי ליה. אם באת
לכוף את האב איפכא מסתברא
טפי לפי שהגדולה תנאה תנאי:

מתניתין

הפוסק מעות לחתנו,

קטא, ופשט לו את הרגל - תשוב עד שתלבין ראשה.

אדמון אומר:

יכולה היא שתאמר: "אילו אני פסקתי לעצמי - אשב עד שתלבין ראשי,

עכשיו שאבא פסק - מה אני יכולה לעשות?

או כנוס,

או פטור."

אמר רבן גמליאל:

רואה אני את דברי אדמון.

גמרא

מתניתין דלא כי האי תנא,

דתנא:

"אמר רבי יוסי ברבי יהודה:

לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל,

שיכולה היא שתאמר: "אבא פסק עלי, מה אני יכולה לעשות?"

על מה נחלקו:

על שפסקה היא על עצמה:

שחכמים אומרים: תשוב עד שתלבין ראשה,

אדמון אומר: יכולה היא שתאמר: כסבורה אני שאבא נותן עלי,

ועכשיו שאין אבא נותן עלי - מה אני יכולה לעשות?

או כנוס,

או פטור.

אמר רבן גמליאל:

רואה אני את דברי אדמון.

תנא:

"במה דברים אמורים: בגדולה,

אבל בקטנה - כופין".

"כופין" - למאן?

אילימא לאב - איפכא מיבעי ליה!

אלא אמר רבא:

כופין לבעל ליתן גט.

13. קט, א

רפ"י

אפי' בברייתא. כשפסקה היא לעצמה: הכי גרסינן א"ר זירא אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו מאי קאמר כו': כיוצא בו דחנן רבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו דאדמון רבן גמליאל:
אין הלכה כיוצא בו. שלא ראה את דבריו אלא בשלשה שהיה לו לראות את דבריו בכולם:

אמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה:

כל מקום שאמר רבן גמליאל: "רואה אני את דברי אדמון" - הלכה כמותו.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

אפילו בברייתא?

אמר ליה:

מי קאמרינן במשנה?!

בכל מקום שאמר רבן גמליאל קאמרינן.

אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה:

שני דברים שאמר חנן - הלכה כיוצא בו,

שבעה דברים שאמר אדמון - אין הלכה כיוצא בו.

מאי קאמר?

אילימא הכי קאמר: שני דברים שאמר חנן - הלכה כמותו וכיוצא בו,

ושבעה דברים שאמר אדמון - אין הלכה כמותו ולא כיוצא בו.

והאמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה:

כל מקום שאמר רבן גמליאל: "רואה אני את דברי אדמון" - הלכה כמותו!

אלא הכי קאמר:

שני דברים שאמר חנן - הלכה כמותו וכיוצא בו,

שבעה דברים שאמר אדמון - אין הלכה כיוצא בו,

הא כמותו - הלכה בכולהו.

והאמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה:

כל מקום שאמר רבן גמליאל: "רואה אני את דברי אדמון" - הלכה כמותו,

אמר - אין,

לא אמר - לא!

אלא הכי קאמר:

שני דברים שאמר חנן - הלכה כמותו, וכיוצא בו,

שבעה דברים שאמר אדמון - יש מהן שהלכה כמותו, וכיוצא בו,

ויש מהן שאין הלכה כמותו, אלא כיוצא בו.

בכל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון - הלכה כמותו,

אינך - לא.

14. קט, א-ב

רפ"י

מתני'

העורר על השדה כו'. ראובן מערער על שדה שביד שמעון ואומר לוי שמכרה לך גזלה ממני:

והוא חתום. על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון כשמכרה לו: אדמון אומר. יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת מלוי וחתמתי בתוך השטר עד לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין: איבד את זכותו. דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה:

עשאה. המוחזק בה סימן לאחר שלא מכר לראובן זה העורר עליה אלא לאיש אחר היה מוכר שדה מצד זו ומצר לו ארבעת מצרי השדה וכתב לו במצרים מצר פלוני שדה שלי ועשה שדה זו סימן מצר ללוקח ובשמו של מוכר וזה חתם על אותו שטר ולא ערער:

איבד את זכותו. אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי:

גמ'

אבל דיין. שהובא שטר המכירה בבית דין לקיימו כמשפט קיום שטרות שהעדים באין ומעידין על כתב ידם והדיינין כותבין שטרא דנן נפקא לקדמנא ואסחידו סהדי אחתימות ידיהו ואישרנוהי וקיימנוהי:

לא איבד זכותו. שלא ידע מה כתוב בו שיערער עליו:

דתני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו. שהרי על דברי השטר הם באים להעיד:

אבל הדיינים חותמין. בקיום אע"פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידין אלא ששטר זה בא לפנינו והעדים הכירו שהיא חתימתן:

מתניתין

העורר על השדה והוא חתום עליה בעד,

אדמון אומר:

השני נוח לי,

והראשון קשה הימנו.

וחתמים אומרים:

איבד את זכותו.

עשאה סימן לאחר - איבד את זכותו.

גמרא

אמר אביי:

לא שנו אלא עד,

אבל דיין - לא איבד את זכותו.

דתני רבי חייא:

"אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן קראוהו,

אבל הדיינין - חותמים אף על פי שלא קראוהו".

קטב,

15. קט, ב

רס"י

"עשאה סימן לאחר - איבד את זכותו".

אמר אביי:

לא שנו אלא לאחר,

אבל לעצמו - לא איבד את זכותו,

דאמר: אי דלא עבדי ליה הכי - לא הוה מזבין לה ניהלי,

מאי אית לה למימר?

איבעי לי למימסר מודעא - חברך חברא אית ליה,

וחברא דחברך חברא אית ליה.

ההוא דעשאה סימן לאחר,

ערער ושכיב,

ואוקים אפוטרופא.

אתא אפוטרופוס לקמיה דאביי.

אמר ליה:

עשאה סימן לאחר - איבד את זכותו.

אמר: אי הוה אבוהון דיתמי קיים - הוה טעין ואמר: "תלם אחד עשיתי לה".

אמר ליה:

שפיר קאמרת,

דאמר רבי יוחנן: אם טעין ואמר: "תלם אחד עשיתי לה" - נאמן.

זיל הב ליה מיהת תלם אחד.

הוה עלה ריבא דדיקלי.

אמר ליה:

אי הוה אבוהון דיתמי קיים - הוה טעין ואמר: "חזרתי ולקחתי ממנו".

אמר ליה: שפיר קאמרת,

דאמר רבי יוחנן: אם טעין ואמר: "חזרתי ולקחתי ממנו" - נאמן.

אמר אביי:

האי מאן דמוקים אפוטרופא נוקים כי האי,

דידע לאפוכי בזכותא דיתמי.

לא שנו אלא לאחר. דוקא נקט מתניי סימן לאחר אבל עשאה המוחזק בה סימן לעצמו של ראובן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שבצדה לראובן זה העורר עליו וכשמצר לו סימני המצרים כתב על שדה זו מיצר פלוני שלי ולא מיחה ראובן:

אי לאו דעבדי הכי. אם לא שתקתי:

למימסר מודעא. לומר לעדים בסתר הוו יודעין שעל שדה זו שאצל זה שאני לוקח אני מערער ומה ששתקתי למה שכתבה במצריה בשמו שאם אני מוחה לא ימכור לי זאת:

חברך חברא אית ליה. ויודיעוהו ושוב לא ימכור לי:

תלם אחד. מעניית המחרישה על פני כל השדה שמכר הודיתי לו בין שדה זו שאני עורר ובין אותה שמכר ועל אותו תלם כתב מצר פלוני שלי וחתמתי על השטר ולא מחיתי:

הב ליה מיהת תלם אחד. לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראייה שהיתה של אביהם וגזלה הימנו ולא היה למחזיק זכות בה אלא לפי שעשאה אביהן סימן בשמו של מחזיק א"ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם אחד:

הוה. על אותו תלם:

ריבא דדיקלא. שורת דקלים מורכבין זה על גב זה:

חזרתי ולקחתי הימנו. לאחר שעשיתיו סימן בשמו:

נאמן. דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו אין לזה זכות באותו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתי:

16. קט, ב

רפ"י

מתני'

ואבדה דרך שדהו. שהחזיקו בה
בעלי השדות שבמצרים:
ילך לו בקצרה. על כרחם יטול לו
דרך לשדהו אבל דרך קצרה
יברור לו שלא ירבה ליטול:

גמ'

שפיר קאמר אדמון. דקס"ד
כשארבעת השדות שסביבותיו
של אדם אחד הן דממה נפשך
אורחיה גביה הוא:
ארבעה בני אדם. דכל חד וחד
מדחי ליה דרכך לאו גבאי הוא:
וארבעה דאתו מכח חד. שלקחיה
מאיש אחד אחר שהלך זה:
אי שתקת שתקת. ואזיל גבך.
כשתקנה הדרך ממני:

מתניתין

מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו:
אדמון אומר: ילך לו בקצרה,
וחתמים אומרים: יקנה לו דרך במאה מנה,
או יפרח באויר.

גמרא

מאי טעמא דרבנן?

שפיר קאמר אדמון!

אמר רב יהודה אמר רב:

כגון שהקיפוה ארבעה בני אדם מארבע רוחותיה.

אי הכי,

מאי טעמא דאדמון?

אמר רבא:

בארבעה דאתו מכח ארבעה,

וארבעה דאתו מכח חד:

כולי עלמא לא פליגי - דמצוי מדחי ליה.

כי פליגי - בחד דאתי מכח ארבעה.

אדמון סבר: מכל מקום דרבא אית לי גבך,

ורבנן סברי: אי שתקת - שתקת,

ואי לא - מהדרנא שטרא למרייהו,

ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו.

17. קט, ב

רס"י

ההוא דאמר. בשעת מיתתו:
היינו מתני'. דאזלא גבי כל חד
 וחד ומצי מדחי לה כרבנן:
כל חד וחד מצי מדחי ליה. של
 מזרח אומר לו בצפון דרך שלך
 ואין לך אצלי כלום וכן כל אחד
 ואחד:
הכא דקלא גבייהו הוא. שהרי
 כל הנכסים היו יחד בשעת
 צוואה ועל כולם הטיל הדקל
 ולא פירש איזהו:
ושבק תרי פלגי דקלא. שהיה
 לו בשותפות ושאר דקלים הרבה
 היו לו והיתומים היו נותנין לה
 אותן שני חצאין שיש טורח בהן
 יותר:
קרו אינשי כו'. ועל כרחא ידה על
 התחתונה שהנכסים בחזקת
 היתומים וזו אינה באה עליהם
 אלא מכח הצוואה:

ההוא דאמר להו: דיקלא לברת.
 אזול יתמי פלוג לנכסי, לא יהבו לה דיקלא.

סבר רב יוסף למימר: היינו מתניתין.

אמר ליה אביי:

מי דמי?!

התם - כל חד וחד מצי מדחי ליה,

הכא דיקלא גבייהו הוא.

מאי תקנתיהו?

ליתבו לה דיקלא,

וליהדרו וליפלגו מרישא.

ההוא דאמר להו: דיקלא לברת.

שכיב ושביק תרי פלגי דדיקלא.

יתיב רב אשי וקא קשיא ליה: מי קרו אינשי לתרי פלגי דדיקלי דיקלא,

או:

לא?

אמר ליה רב מרדכי לרב אשי:

הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא:

קרו אינשי לתרי פלגי דדיקלי דיקלא.

18. קי, א

רס"י

מתני'

והלכה הוציא שמכר לו שדה.
הלכה הוציא עליו שטר מכירה
מאוחרת לשטר ההלואה ואומר
שטרך מזוייף או פרוע שאם
הייתי חייב לך לא היית מוכר לי
את השדה שהיה לך לגבות את
חובך:

זה היה פקח שמכר לו את
השדה. לפי שהיה זה מבריה
מטלטליו ולא היה לו מהיכן
ימשכנו על חובו ועכשיו יטול
את הקרקע: גמ' באתרא
שהלוקח יהיב זוזי והדר כתבי
שטר מכירה כולי עלמא לא
פליגי. שהיה למוכר לעכב בחובו
המעות שקיבל ולא יכתוב לו
השטר וכיון שכתבו הוכיח שאין
לו עליו חוב:

גמ'

למימסר מודעא. ואיני מוכר לו
אלא שאוכל למשכנו:
חברא אית ליה. ויודיעהו ולא
יקח עוד השדה:

מתניתין

המוציא שטר חוב על חברו,
והלכה הוציא שמכר לו את השדה:
אדמון אומר:

יכול הוא שיאמר: אילו הייתי חייב לך - היה לך להפרע את שלך,
כשמכרת לי את השדה.

וחכמים אומרים:

זה היה פקח,

שמכר לו את הקרקע,

מפני שהוא יכול למשכנו.

גמרא

מאי טעמא דרבנן?

שפיר קאמר אדמון!

באתרא דיהבי זוזי, והדר כתבי שטרא:

כולי עלמא לא פליגי - דמצי אמר ליה: "היה לך לפרוע את שלך כשמכרת לי את השדה",

כי פליגי - באתרא דכתבי שטרא, והדר יהבי זוזי.

אדמון סבר: איבעי ליה למימסר מודעא,

ורבנן סברי: חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה.

19. קי, א

רש"י

מתני'

שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה. ראובן על שמעון ושמעון על ראובן שטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר: אדמון אומר. יכול שמעון לומר לראובן:

אילו חייב הייתי לך. כדברי שטרך כיצד אתה לזה ממני אחרי כן היה לך לתבוע את חובך ממני:

זה גובה וזה גובה. אפילו החוב שזה חוב ראובן יעכב זה מלוה של חברו בשביל מלוה שהלוהו אלא ב"ד יורדין לנכסי כל אחד ומגבין לשכנגדו את חובו:

גמ'

הפוכי מטרטא למה לי. הנושא שני מרצופין של עור ומשאן שזה מה יתרון לו להפוך של ימין לשמאל ושל שמאל לימין:

בשלו הן שמין. מה שאמרו חכמים בעל חוב בבינונית בקרקעות הלוח שמין שאם יש ללוה שדה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עידית ששאר שדותיו גרועות הימנה אין ב"ח גובה הימנה:

ורב ששת סבר בשל כל אדם הן שמין. וסוף סוף כי הדר אתי האי למיגבי בינונית שהיתה שלו שקיל:

ולרב נחמן. נהי נמי דבשלו הן שמין מאי חזית כו':

סוף סוף כי אתו למיגבי בהדי הדדי אתו. שהרי שניהן הוציאו שטרותיהן בבית דין:

מר סבר בשלו הן שמין. ולא הפוכי מטרטא הוא דממה נפשך איכא רווחא לבעל זיבורית דאי חבריה קדים ברישא וגבי איכא גביה עידית ובינונית וזיבורית ומגבי להאיך בינונית ואי איהו קדים וגבי בינונית הויא גביה עידית ומגבי לחבריה זיבורית:

ומר סבר בשל עולם הן שמין. וכיון דבהדדי אתו למיגבי יהבי בית דין בינונית לבעל זיבורית ברישא והדר גבי לה מיניה הלכך הפוכי מטרטא הוא:

תנן זה גובה וזה גובה. נהי נמי דאית להו לרבנן ששניהם השטרות כשרים יעמוד זה בשלו וזה בשלו אלמא ש"מ בשלו הן שמין ולא הפוכי הוא:

מתניתין

שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה:

אדמון אומר:

אילו הייתי חייב לך - כיצד אתה לזה ממני?

וחכמים אומרים:

זה - גובה שטר חובו,

וזה - גובה שטר חובו.

גמרא

אמר:

שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה:

רב נחמן אמר:

זה - גובה,

וזה - גובה.

רב ששת אמר:

הפוכי מטרטא - למה לי?

אלא זה - עומד בשלו,

וזה - עומד בשלו.

דכולי עלמא: עידית ועידית,

בינונית ובינונית,

זיבורית וזיבורית - ודאי הפוכי מטרטא הוא.

כי פליגי: דאית ליה לחד - בינונית,

ולחד - זיבורית.

רב נחמן סבר: זה - גובה,

וזה - גובה,

קסבר: בשלו הן שמין,

אתי בעל זיבורית - וגבי ליה בינונית דהנה גביה עידית,

ואתא ההוא ושקיל זיבורית.

ורב ששת אמר: הפוכי מטרטא - למה לי?

קסבר: בשל כל אדם הן שמין,

סוף סוף כי אתי ההוא, בינונית דנפשיה קשקיל.

ולרב נחמן - מאי חזית דאית בעל זיבורית ברישא?

ליתי בעל בינונית ברישא, וליגבי זיבורית וליהדר וליגבי ניהליה!

לא צריכא, דקדים תבעיה.

סוף סוף, כי אתו למגבי בהדי הדדי קאתו!

אלא,

לא צריכא, דאית ליה לחד - עידית ובינונית,

ואית ליה לחד - זיבורית.

מר סבר: בשלו הן שמין,

ומר סבר: בשל כל אדם הן שמין.

תנו:

"וחכמים אומרים:

זה - גובה,

וזה - גובה!"

תרומה רב נחמן אליבא דרב ששת:

כגון שלוח זה לעשר וזה לחמש.

רפ"י

בגון שלוח זה לעשר. שלא יוכל
הנושה לתובעו עד עשר שנים
דאיכא רווחא דהמתנה:
אילימא ראשון לעשר. ושני בא
אצלו לסוף שנה ולוח לחמש:
בהא לימא אדמון כו' הא לא
מטא זמניה. ונוח היה לו לזה
שהלוהו. ויתבענו לסוף חמש
ועדיין יהא חובו מעוכב בידו עד
השלמות עשר משיחא פורע לו
בחובר:
אי דמטא זמניה. אם שלמו
חמשת השנים כשבא המלוה
ללוות מן הלוה:
מ"ט דרבנן. דמכשרי שטרו של
מלוה ראשון הרי הגיע זמנו והיה
לו לתובעו ולא ללוות דעבד לוח
לאיש מלוה:
לא צריכא דאתא. לגביה ולוח
הימנו ביומא דמשלם חמש:
ביתמי עסקינן. שמת אחד מהן
והיתומים באים ותובעים ואין
להם קרקע שיהא שכנגדם גובה
שטרו מהן דלא משעבדי
מטלטלי דיתמי לבעל חוב: הי"ג
ולוקמה דאית להו ליתמי
זיבורית ואית ליה לדידיה עידית
ובינונית דאי נמי בשל כל אדם
הן שמין אין נפרעים כו':

היכי דמי?

אילימא: ראשון - לעשר,

ושני - לחמש,

בהא לימא אדמון: אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוח ממני?! הא לא מטא זמניה!

אלא ראשון לחמש,

ושני לעשר.

היכי דמי?

אי דמטא זמניה - מאי טעמא דרבנן?

ואי דלא מטא זמניה - הא לא מטא זמניה, ומאי טעמא דאדמון?

לא צריכא,

דאתא בההוא יומא דמשלם חמש,

מר סבר: עביד איניש דיזיף ליומיה,

ומר סבר: לא עביד איניש דיזיף ליומיה.

רמי בר חמא אמר:

הכא ביתמי עסקינן: דיתמי מיגבא גבי אגבוי לא מגבינן מינייהו,

והא: "זה - גובה,

זה - גובה" קתני!

זה - גובה,

וזה - ראוי לגבות, ואין לו.

אמר רבא:

שתי תשובות בדבר.

חדא - ד"זה גובה זה גובה" קתני,

ועוד, לגביהו ארעא ליתמי וליהדר וליגבינהו מינייהו,

כדרב נחמן.

דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה:

יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן - בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן!

קשיא.

ולוקמה דאית להו ליתמי זיבורית,

ואית ליה לדידיה עידית ובינונית,

דאזלי יתמי גבו בינונית ומגבו ליה זיבורית,

דאי נמי בשל כל אדם הן שמין,

הא אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזיבורית.

הני מילי היכא דלא תפס,

אבל היכא דתפס - תפס.

20. קי, א-ב

רס"י

מתני'

ג' ארצות לנשואין. שלש ארצות
הן בארץ ישראל חלוקות לענין
נשואי אשה שאם נשא אשה
באחת מהן אינו יכול לכופה
לילך אחריו מארץ אל ארץ:
אין מוציאין. מזו לזו לא מעיר
לעיר ולא מכרך לכרך. כרך גדול
מעיר והוא מקום שווקים ומכל
סביביו באים שם לסחורה וכל
דבר מצוי בו:
אבל לא מעיר לכרך. בגמ' מפרש
טעמא:
שהנוה היפה בודק. את הגוף
למי שבא מנוה רע ומתוך כך
חלאים באים עליו:

גמ'

ישיבת כרכין קשה. שהכל
מתיישבין שם ודוחקין ומקרבים
הבתים זו לזו ואין שם אויר אבל
בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים
לבתים ואוירן יפה:

מתניתין

שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת לְנִשְׂוָאִין: יְהוּדָה,
וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן,
וְהַגָּלִיל.

אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך,
אבל באותה הארץ: מוציאין מעיר לעיר, ומכרך לכרך,
אבל לא מעיר לכרך,
ולא מכרך לעיר.
מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה,
אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה.
רבו שמעון בן גמליאל אומר:
אף לא מנוה רעה לנוה יפה,
מפני שהנוה היפה בודק.

קי,ב

גמרא:

בשלאמא "מכרך לעיר", דבכרך - שכיחי כל מילי,
בעיר - לא שכיחי כל מילי,
אלא "מעיר לכרך" - מאי טעמא?

מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא,

דאמר רבי יוסי בר חנינא:

מנין שיישבת כרכים קשה?

שנאמר: "וַיְבָרְכוּ הָעָם לְכָל הָאֲנָשִׁים הַמֵּתְנַדְּבִים לְשִׁבְת בִּירוּשָׁלַיִם" (נחמיה יא, ב).

21. קי, ב

"דבן שמעון בן גמליאל אומר: [אף לא מננה רעה לננה יפה, מפני שהננה היפה בודק]."

רפ"י

שנוי וסת. אפילו לטובה :
במרום הרים כרמו. שאין בידו
 ממון לקנות במקום טוב וקונה
 בראש ההר וכל זבלים שהוא
 מוציא לו נופל וזב לכרמים
 שתחתיו :

מאי "בודק"?

כדשמואל,
 דאמר שמואל:
 שינוי וסת - תחלת חולי מעים.

כתוב בספר בן סירא: "כל ימי עני רעים",
 והאיכא שבתות וימים טובים!

כדשמואל,
 דאמר שמואל:
 שינוי וסת - תחלת חולי מעים.

בן סירא אומר: "אף לילות",
 "בשפל גגים גגו",
 "ובמרום הרים כרמו",
 "ממטר גגים לגגו",
 "ומעפר כרמו לכרמים".

22. קי, ב

רפ"י

מתני'

הכל מעלין. את כל בני ביתו
אדם כופה לעלות ולישב עמו
בירושלים:

אחד האנשים ואחד הנשים. אף
האשה כופה את בעלה לעלות
ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן
כתובה כדקתני בברייתא בגמ'
בהדיא:

מעוֹת קפוטקיא. גדולות
ושוקלות יותר משל א"י:

גמ'

לאתויי עבדים. היה לו עבד עברי
ילך העבד אחריו על כרחו:

ואידי דתנא כו'. דאילו משום
מנוה הרע לנוה היפה לא
איצטריך כיון דאשמעינן דמעלין
מנוה היפה לנוה הרע כל שכן
דאין מוציאין אפילו מן הרע
ליפה:

לעלות. מחוצה לארץ לארץ וכן
משאר גבולין לירושלים:

לצאת. מירושלים לגבולין או
מארץ לחוצה לארץ:

מתניתין

הכל מעלין לארץ ישראל,

ואין הכל מוציאין,

הכל מעלין לירושלים,

ואין הכל מוציאין,

אחד האנשים ואחד הנשים.

נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בארץ ישראל - נותן לה ממעות ארץ ישראל.

נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות ארץ ישראל.

נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל - נותן לה ממעות ארץ ישראל.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

נותן לה ממעות קפוטקיא.

נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות קפוטקיא.

גמרא

"הכל מעלין"

לאתויי מאי?

לאתויי עבדים.

ולמאן דתני עבדים בהדיא - לאתויי מאי?

לאתויי: מנוה היפה לנוה הרעה.

"ואין הכל מוציאין".

לאתויי מאי?

לאתויי: עבד שברח מחוצה לארץ לארץ,
דאמרין ליה: זבניה הכא וזיל משום ישיבת ארץ ישראל.

"הכל מעלין לירושלים".

לאתויי מאי?

לאתויי: מנוה היפה לנוה הרעה.

"ואין הכל מוציאין".

לאתויי מאי?

לאתויי: אפילו מנוה הרעה לנוה היפה.

ואידי דתנא רישא: **"אין מוציאין"** תנא סיפא גמי: **"אין מוציאין"**.

תנו רבנן:

"הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות - כופין אותה לעלות.

ואם לאו - תצא בלא כתובה.

היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות - כופין אותו לעלות,

ואם לאו - יוציא ויתן כתובה.

היא אומרת לצאת, והוא אומר שלא לצאת - כופין אותה שלא לצאת,

ואם לאו - תצא בלא כתובה.

הוא אומר לצאת, והיא אומרת שלא לצאת - כופין אותו שלא לצאת,

ואם לאו - יוציא ויתן כתובה."

23. קי, ב

רפ"י

מקולי כתובה שנו כאן. כאן
הקלו בכתובה וזו אחת מקולי
כתובה:
קסבר כתובה דאורייתא. הילכך
בתר שיעבוד אזלינן כדין כל
שטרי חוב:
כתוב בו כסף סתם. מאה כסף
ולא פירש אם סלעין אם דינרין
אם פונדיונין:
מה שירצה לזה מגבהו. ואפילו
איסרין:
ואימא נסכא. חתיכות כסף היה
לכך לא פירש:
ואימא פריטי. ותאמר שיתן לו
נחשת או כסף שוה מאה
פרוטות:

"נשא אשה".

הא גופא קשיא,
קתני: "נשא אשה בארץ ישראל,
וגרשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות ארץ ישראל",
אלמא: בתר שיעבודא אזלינן,
אימא סיפא: "נשא אשה בקפוטקיא,
וגרשה בארץ ישראל - נותן לה ממעות ארץ ישראל",
אלמא: בתר גוביינא אזלינן!

אמר רבה:
מקולי כתובה שנו כאן,
קסבר: כתובה דרבנן.

"רבן שמעון בן גמליאל אומר: נותן לה ממעות קפוטקיא".

קסבר: כתובה דאורייתא.

תנו רבנן:
"המוציא שטר חוב על חבירו,
כתוב בו: "בבל" - מגבהו ממעות בבל,
כתוב בו: "ארץ ישראל" - מגבהו ממעות ארץ ישראל.
כתוב בו: סתם - הוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל,
הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל.
כתוב בו: "כסף סתם" - מה שירצה לזה מגבהו,
מה שאין בן בכתובה".

אהי?א?

אמר רב משרשיא:
ארישא,
לאפוקי מדרבן שמעון בן גמליאל,
דאמר כתובה דאורייתא.

"כתוב בו: "כסף סתם" - מה שירצה לזה מגבהו".

ואימא נסכא?

אמר רבי אלעזר:
דכתיב ביה מטבע.

ואימא פריטי?

אמר רב פפא:
פריטי דכספא לא עבדי אינשי.

24. קי, ב - קיא, א

רס"י

וכי מי . אמר לו לדוד כן. אלא מפני שהיה צריך לברוח ולצאת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש:
דבעי ר' זירא למיסק. ורב יהודה מוחה בידו להכי הוה משתמיט מיניה:
בכלי שרת כתיב. קרא דלעיל מיניה כתיב כי כה אמר ה' אל העמודים ועל הים ועל המכוונות וגו':
שלא יעלו בחומה. יחד ביד חזקה:
אם תעירו ואם תעוררו. שתי שבועות בכל אחת:

תנו רבנן:

"לְעוֹלָם יְדוּד אָדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲפִילוּ בַעִיר שְׂרוּבָה גּוֹיִים,
 וְאֵל יְדוּד בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְאֲפִילוּ בַעִיר שְׂרוּבָה יִשְׂרָאֵל,
 שְׂכַל הָדָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - דּוּמָה בְּמִי שֵׁיט לֹא אֱלוֹהִי,
 וְכָל הָדָר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - דּוּמָה בְּמִי שֵׁאִין לֹא אֱלוֹהִי,
 שְׁנֵאמַר: **"לֵתֶת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים"**²¹⁷ (ויקרא כה, לח).

וְכָל שֵׁאִינוּ דָר בְּאֶרֶץ "אֵין לֹא אֱלוֹהִי"?
 אֵלָא לּוֹמַר לָהּ: כָּל הָדָר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - בְּאִילוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה.

וכן בדוד הוא אומר:

"כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים"²¹⁸ (שמואל א' כו, יט),
 וכי מי אמר לו לדוד: **"לך עבד אלהים אחרים"**?
 אֵלָא לּוֹמַר לָהּ: כָּל הָדָר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - בְּאִילוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה.

רבי זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה דבעא למיסק לארץ ישראל,
 דאמר רב יהודה:

כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה,

קיא,א שְׁנֵאמַר: ^א **"בבבל יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם ה'"**²¹⁹ (ירמיהו כז, כב).

ורבי זירא?

ההוא בכלי שרת כתיב.

ורב יהודה?

כתיב קרא אחרינא: **"השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה"**²²⁰ (שיר השירים ב, ז).

ורבי זירא?

ההוא שלא יעלו ישראל בחומה.

ורב יהודה?

"השבעתי" אחרינא כתיב.

ורבי זירא?

ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא,

דאמר: שלש שבועות הללו למה?

אחת - שלא יעלו ישראל בחומה,

ואחת - שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימדרו באומות העולם,

ואחת - שהשביע הקדוש ברוך הוא את הגוים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי.

ורב יהודה?

"אם תעירו ואם תעוררו" כתיב.

ורבי זירא?

²¹⁷ ואי ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים

²¹⁸ ועתה ישמע נא אדני המלך את דברי עבדו אם ה' הסיתך בי ירח מנחה ואם בני האדם ארורים הם לפני ה' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'

לאמר לך עבד אלהים אחרים

²¹⁹ בבבל יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם ה' והעליתים והשיבתים אל המקום הזה

²²⁰ השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ

רס"י

שלא יגלו את הקץ. נביאים
שביניהם:
ושלא ירחקו את הקץ. בעונם
ל"א שלא ידחקו גרסינן לשון
דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך
יותר מדאי:
ושלא יגלו את הסוד. אמרי לה
סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי
התורה:
מתיר את בשרכם. לשון הפקר:

מיבעי ליה לכדרבי לוי.
אמר: שש שבועות הללו - למה?

תלתא - הני דאמרן,
אינך - שלא יגלו את הקץ,
ושלא ירחקו את הקץ,
ושלא יגלו הסוד לגויים.

"בצבאות או באילות השדה" (שיר השירים ב, ו),

אמר רבי אלעזר:
אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל:
אם אתם מקיימין את השבועה - מוטב,
ואם לאו - אני מתיר את בשרכם בצבאות ובאילות השדה.

25. קיא, א

רס"י

ובל יאמר שכן חליתי. כלומר אל יתרעם לומר צר לי כי כולם נשואי עון :
אתה על אדמה טמאה תמות.
מקרא הוא בנבואת עמוס :
ארונו בא. לקוברו בא"י :

שנאמר: "ובל יאמר שכן חליתי העם הישב בה נשא עון" (ישעיה לג, כד).

אמר רבי אלעזר:

כל הדר בארץ ישראל - שרוי בלא עון,

אמר ליה רבא לרב אשי:

אנן בסובלי חלאים מתנינן לה.

אמר רב עון:

כל הקבור בארץ ישראל - כאילו קבור תחת המזבח,

קתיב הכא: "מזבח אדמה תעשה לי"²²¹ (שמות כ, כא),

וכתיב התם: "וכפר אדמתו עמו"²²² (דברים לב, מג).

עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל.

נח נפשיה בחוץ לארץ.

אתו אמרו ליה לרבי אלעזר,

אמר: אנת עולא "על אדמה טמאה תמות"²²³ (עמוס ז, יז).

אמרו לו: ארונו בא.

אמר להם: אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה.

ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוואה.

אתא לקמיה דרבי חנינא,

אמר ליה: מהו למיחת וליבמה?

אמר ליה: אחיו נשא כותית ומת ברוך המקום שיהרגו, והוא ירד אחריו!?

²²¹ מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אומר את שמי אבוא אליך וברכתיך

²²² הרענו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ושיב לצריו וכפר אדמתו עמו

²²³ לכן בה אמר ה' אשתך בעיר תזנה ובניך ובנותיך בחרב יפלו ואדמתך בחבל תחלק ואתה על אדמה טמאה תמות וישראל גלה וגלה מעל אדמתו

26. קיא, א

רפ"י

כך אסור לצאת מבבל. לפי שיש
שם ישיבות המרביצות תורה
תמיד:
דנפק מפומבדיתא לבי כובי.
לגור שם:
א"י קולטתן. כדמפרש:
אילימא ליוחסין. שנושאים נשים
מא"י והא בבל מיוחס טפי דאמר
מר בפרק עשרה יוחסין (קדושין
דף עא.):
כל הארצות. הרי הן אצל בבל:
כעיסה. המעורבת שאין ניכר בה
מה בתוכה כך כל המשפחות
ספק:
אלא לענין קבורה. של בבל
מוליכין ארוותיהם ליקבר בא"י
ושל שאר ארצות הרחוקים
מא"י וקרובים לבבל קוברים
בבבל שיש שם זכות תורה:
וקרו ליה. לימות המשיח:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל,
כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות.

רבה ורב יוסף דאמרי תרין:
אפילו מפומבדיתא לבי כובי.

ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כובי, שמתיה רב יוסף.

ההוא דנפק מפומבדיתא לאסתונא,
שכיב.

אמר אביי:
אי בעי האי צורבא מרבנן, הוה חי.

רבה ורב יוסף דאמרי תרין:
כשרין שבבבל - ארץ ישראל קולטתן,
כשרין שבשאר ארצות - בבל קולטתן.

למאי?

אילימא ליוחסין - והאמר מר: "כל הארצות עיסה לארץ ישראל,
וארץ ישראל עיסה לבבל!"

אלא לענין קבורה.

אמר רב יהודה:
כל הדר בבבל - כאילו דר בארץ ישראל,
שנאמר: "הוי ציון המלטי יושבת בת בבל" (זכריה ב, יא).

אמר אביי:
נקטינן: בבל - לא חזיא חבלי משיח,
תרומה אהוצל דבנימין,
וקרו ליה: קרנא דשיזבתא.

27. קיא, א-ב

רש"י

לעם עליה. על א"י:
ההוא בנפלים כתיב. ולעולם
בא"י:
אינן חיים. בתמיה:
ע"י גלגול. מתגלגלים העצמות
עד א"י וחיינן שם:
מחילות נעשה להם בקרקע.
ועומדים על רגליהם והולכים
במחילות עד א"י ושם מבצבצין
ויוצאים:

אמר רבי אלעזר:

מתים שבחוץ לארץ - אינם חיים,

שנאמר: "ונתתי צבי בארץ חיים"²²⁴ (יחזקאל כו, כ)

ארץ שצבינוי בה - מתייה חיים,

שאין צבינוי בה - אין מתייה חיים.

מתיב רבי אבא בר ממל:

"יחיו מתייה נבלתי יקומו"²²⁵ (ישעיה כו, יט),

מאי לאו "יחיו מתייה" מתים שבארץ ישראל,

"נבלתי יקומו" - מתים שבחוץ לארץ,

ומאי "ונתתי צבי בארץ חיים"?

אנבוכדנצר הוא דכתיב,

אמר רחמנא מיייתנא עליהו מלכא דקליל כי טביא!

אמר ליה:

רבי, מקרא אחר אני דורש: "נותן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה"²²⁶ (ישעיה מב, ה).

ואלא הכתיב: "נבלתי יקומו"!

ההוא בנפלים הוא דכתיב.

ורבי אבא בר ממל,

האי "נותן נשמה לעם עליה"²²⁷ (ישעיה מב, ה) - מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדרבי אבהו,

דאמר רבי אבהו:

אפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל - מובטח לה שהיא בת העולם הבא,

כתיב הכא: "לעם עליה",

וכתיב התם: "שבו לכם פה עם החמור"²²⁸ (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור.

"ורוח להלכים בה" (ישעיה מב, ה),

אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן:

כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ולרבי אלעזר,

צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים?!

אמר רבי אילעא:

על ידי גלגול.

מתקיף לה רבי אבא סלא רבא:

גלגול לצדיקים - צער הוא!

אמר אבוי:

מחילות נעשות להם בקרקע.

"ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם"²²⁹ (בראשית מז, ל).

²²⁴ והודתיה את יורדי בור אל עם עולם והושבתיה בארץ תחתיות כתרבות מעולם את יורדי בור למען לא תשבי ונתתי צבי בארץ חיים

²²⁵ יחיו מתייה נבלתי יקומו הקיצו ורגו שכיני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל

²²⁶ בה אמר האל ה' בורא השמים ונטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה

²²⁷ בה אמר האל ה' בורא השמים ונטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה

²²⁸ ויאמר אברהם אל יערי שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד בה ונשתחוה ונשיבה אליכם

²²⁹ ושכבתני עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך

רש"י

דברים בגו. יש כאן דברים מסותרים בדבר זה וצריך לתת להם לב:

שצדיק גמור היה. ולא היה צריך לזכות א"י:

שלחו ליה אחוהי לרבה. רבה בר נחמני בפומבדיתא היה והיה לו אחים בא"י ושלחו אגרת זו כדי שיעלה אצלם:

אילפא מוסיף בה דברים. עוד שלחו לו כן:

מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת. שנתן בה עיניו והיא בח"ל:

ואע"פ שחכם אתה. יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי רב שאין דומה הלומד מעצמו כו':

וא"ת אין לך רב. כאן שיוכל ללמוד:

שאין בה סמיכה. כמו במטות או בקתדראות יש סמיכה בספסלין וכסאות אין סמיכה:

אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור. מספקא ליה אי חוששין

לזרע האב אי לא הלכך אפי' היא בת חמורה נקבה אין מרביעין עליה חמור שמא חוששין לזרע

האב ונמצא מרביע כלאים ורבנן פליגי ליה ואמרי אין חוששין

לזרע האב ואם בת סוסיא היא מרביעין עליה סוס ואם בת

חמורה היא מרביעין עליה חמור הכי איתא בפרק אותו ואת בנו:

אמר קרנא:

דברים בגו,

היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה,

ואם מתים שבחוזה לארץ חיים למה הטריח את בניו?

שמא לא יזכה למחילות.

כיוצא בדבר אתה אומר: **"וישבע יוסף את בני ישראל"**²³⁰ (בראשית נ, כה).

אמר רבי הנינא:

דברים בגו,

יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה,

ואם מתים שבחוזה לארץ חיים - למה הטריח את אחיו ארבע מאות פרסה?

שמא לא יזכה למחילות.

שלחו ליה אחוהי לרבה:

יודע היה יעקב שצדיק גמור היה,

אילפא מוסיף בה דברים:

מעשה באחד שהיה מצטער על אשה אחת וביקש לירד,

כיון ששמע כזאת גלגל בעצמו עד יום מותו.

אף על פי שחכם גדול אתה - אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו,

ואם תאמר אין לך רב, יש לך רב,

ומנו רבי יוחנן.

ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים: אל תרבה בשיבה, ששיבה קשה לתחתוניות,

ואל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב,

ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים.

אלא: שליש בשיבה,

שליש בעמידה,

שליש בהילוך.

כל ישיבה שאין עמה סמיכה - עמידה נוחה הימנה.

עמידה - סלקא דעתך?!

והאמרת: עמידה קשה ללב!

קיא, ב, אלא ישיבה שאין בה סמיכה עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה.

וכן אמרו:

יצחק ושמעון ואושעיא אמרו דבר אחד:

הלכה כרבי יהודה בפרדות.

דתניא:

"רבי יהודה אומר:

פרדה שתבעה - אין מרביעין עליה: לא סוס,

ולא חמור,

אלא מינה."

אמר רב נחמן בר יצחק:

יצחק - זה רבי יצחק נפחא,

שמעון - זה רבי שמעון בן פזי,

ואמרי לה ריש לקיש,

אושעיא - זה רבי אושעיא ברבי.

28. קיא, ב

רס"י

רפאים **בל יקומו**. מרפה עצמו
מדברי תורה:
וארץ **רפאים תפיל**. וארץ
לרפאים תפיל:
מצאתי להם תקנה. יהנו
לתלמידי חכמים מנכסיהם:
העושה פרקמטיא. מתעסק
בממון ת"ח כדי להגיע לידם
שכר והם פנויין לעסוק בתורה
ע"י אלו וכתוב חיים כולכם היום
ע"י דיבוקן של תלמידי חכמים
יזכו לחיות:
גלוסקאות וכלי מילת. דרוש
פסת בר לשון פיסת היד שהיא
רחבה וחטה רחבה לא משכחת
אלא פת אפויה וכלי מילת דרוש
פסת ל' כתונת פסים:

אמר רבי אלעזר:

עמי הארצות - אינן חיים,

שנאמר: **"מתים כל יחיו"**²³¹ (ישעיה כו, יד).

תניא נמי הכי:

"מתים כל יחיו" (ישעיה כו, יד) - **יכול לכל?****תלמוד לומר: "רפאים כל יקמו"** (ישעיה כו, יד) - **במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר**.

אמר ליה רבי יוחנן:

לא נחא למריהו דאמרת להו הכי,

ההוא במרפה עצמו לעבודה זרה הוא דכתיב.

אמר ליה:

מקרא אחר אני דורש,

דכתיב: **"כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל"**²³² (ישעיה כו, יט),

כל המשתמש באור תורה - אור תורה מחייהו,

וכל שאין משתמש באור תורה - אין אור תורה מחייהו.

כיון דחזייה דקמצטר,

אמר ליה: רבי, מצאתי להן תקנה מן התורה: **"ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום"** (דברים ד, ד),

וכי אפשר לדבוקי בשכינה?

והכתיב: **"כי ה' אלהיך אש אכלה"**²³³ (דברים ד, כד)?!

אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם,

והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים,

והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו - מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה.

כיוצא בדבר אתה אומר: **"לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו"**²³⁴ (דברים ל, ב),

וכי אפשר לאדם לדבק בשכינה?!

אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם,

והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים,

והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו - מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה.

אמר רבי חייא בר יוסף:

עתידין צדיקים שמבצצין ועולין בירושלים,

שנאמר: **"...ויציצו מעיר קעשב הארץ"**²³⁵ (תהלים עב, טז),ואין **"עיר"** אלא ירושלים,שנאמר: **"וגנותי אל העיר הזאת..."**²³⁶ (מלכים ב' יט, לד).

ואמר רבי חייא בר יוסף:

עתידין צדיקים שיעמדו במלבושיהן,

קל וחומר מחטה:

מה חטה - שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין,

צדיקים שנקברו במלבושיהן - על אחת כמה וכמה.

ואמר רבי חייא בר יוסף:

עתידיה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות,

וכלי מילת - שנאמר: **"יהי פסת בר בארץ..."** (תהלים עב, טז).²³¹ מתים כל יחיו רפאים כל יקמו לכן פקדת ותשימים ותאבד כל זכר למו²³² יחיו מתים נבלתי וקומון הקיצו ורגנו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל²³³ כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא²³⁴ לאהבה את ה' אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חניף וארך ימים לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם²³⁵ יהי פסת בר בארץ בראש הרים ירעש כלבנון פרו ויציצו מעיר קעשב הארץ²³⁶ וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי

29. קיא, ב - קיב, א

רפ"י

תנו רבנן:

"יהי פסת בר בארץ בראש הרים"²³⁷ (תהלים עב, טז),

אמרו: עתידה חסה שתתמר בדרך ועולה בראש הרים, ושמה תאמר: יש צער לקוצרה,

תלמוד לומר: **"ירעש כלבנון פריו"** (תהלים עב, טז) -

הקדוש ברוך הוא מביא רוח מבית גנזיו,

ומנשבה עליה,

ומשרה את סלתה,

ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פיסת ידו, וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו.

"עם חלב פליות חטה"²³⁸ (דברים לב, יד).

אמרו: עתידה חטה שתהא בשתי פליות של שור הגדול.

ואל תתמה, שהרי שועל קינן בלפת,

ושקלוהו ומצאו בו ששים ליטרין בליטרא של צפורי.

תניא:

"אמר רבי יוסי"²³⁹.**"מעשה בשיחין,**

באחד שהניח לו אביו שלשה בדי חרדל,

ונפשח אחד מהן - ונמצאו בו תשעה קבין חרדל,

ועציו - סינכו בו סופת יוצרין.

אמר רבי שמעון בן תחליפא:

קלח של כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים ויוֹרְדִים בו בסולם."

"ודם ענב תשתה חמר" (דברים לב, יד),

אמרו: לא בעולם הזה העולם הבא;

העולם הזה יש בו צער לבצור ולדרוך,

העולם הבא מביא ענוה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק הימנה בפטוס גדול,

ועציו מסיקין תחת התבשיל,

ואין לה כל ענבה וענבה שאין בה שלשים גרבי יין,

שנאמר: **"ודם ענב תשתה חמר"** (דברים לב, יד)."

אל תקרי "חמר" אלא "חומר".

כי אתא רב דימי אמר:

מאי דכתיב: **"אסרי לגפן עירה"**²⁴⁰ (בראשית מט, יא)?

אין לה כל גפן וגפן שבארץ ישראל שאין צריך עיר אחת לבצור.

"ולשורקה בני אתנו" (בראשית מט, יא) -

אין לה כל אילן סרק שבארץ ישראל שאינו מוציא משוי שתי אתונות,

ושמה תאמר: אין בו יין,

תלמוד לומר: **"כבס ביין לבשו"**.

ושמה תאמר: אינו אדום,

תלמוד לומר: **"ודם ענב תשתה חמר"** (דברים לב, יד).

ושמה תאמר: אינו מרה,

תלמוד לומר: **"סיתה"** (בראשית מט, יא).

ושמה תאמר: אין בו טעם,

תלמוד לומר: **"חלילי עינים מיין"**²⁴¹ (בראשית מט, יב),

כל חיד שטועמו אומר "לי לי".

ושמה תאמר: לנערים - יפה,

ולקנים - אינו יפה,

²³⁷ יהי פסת בר בארץ בראש הרים ירעש כלבנון פריו ויציצו מעיר קעשב הארץ²³⁸ המאת בקר וחלב צאן עם חלב קרים ואילים בני בשן ועתודים עם חלב פליות חטה ודם ענב תשתה חמר²³⁹ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: רב יוסף²⁴⁰ אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס ביין לבשו וקדם ענבים סיתה²⁴¹ חלילי עינים מיין ולכן שנים מחלב

שתתמר. לשון תומר דקל:
קינן בלפת. ניקב בו עד שעשה
 לידתו בתוכו ואעפ"כ שקלו את
 המותר ששים ליטרין:
נפשח. נבדל אחד מהן מן הקלח:
והיינו עולים בסולם. ללקט עליו
 העליונים:
ודם ענב תשתה. מתוך הענבה
 תשתה ולא תצטרך לדורכו:
חומר. כור והוא שלשים סאין:
גרבי. סאה:
אין לך כל אילן סרק. שלא יעשה
 פרי:
אין בו יין. אין בו ליחלוח בפרי:
סיתה. לשון הסתה שהיין מסית
 את השכור:

תלמוד לומר: **"ולבן שנים מחלב"** (בראשית מט, יב),
אל תיקרי: "לבן שנים" אלא "לבן שנים".

פשיטה דקרא במאי כתיב?

כי אתא רב דימי אמר:

אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא:
רבונו של עולם, רמוז בעיניך דבסם מחמרא,
ואחוי לי שנייה דבסם מחלבא.

מסייע ליה לרבי יוחנן,

דאמר רבי יוחנן:

טוב המלבין שנים לחבירו - יותר ממשקהו חלב,
שנאמר: **"ולבן שנים מחלב"**,
אל תקרי "לבן שנים" אלא "לבון שנים".

רב חייא בר אבא מקרי דרדקי דריש לקיש הנה.

איפגר תלתא יומי ולא אתא,

כי אתא אמר ליה: אמאי איפגרת?

אמר ליה: דלית אחת לי הניח אבא ובצרתי ממנה יום ראשון שלש מאות אשכולות אשכול לגרב,
יום שני בצרתי שלש מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב,
יום שלישי בצרתי ממנה שלש מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב,
והפקרתי יותר מחציה.
אמר ליה: אי לאו דאיפגרת הנה עבדא טפי.

רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק,

חזוהו להנהו עיי דקאכלן תותי תאיני,

וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מנייהו ומיערב בהדי הדדי,

אמר: היינו **"זבת חלב ודבש"**²⁴² (שמות ג, ח. שם יז, יג, ה. לג, ג. וקרא כ כד. במדבר יד, ח. דברים ו, ג. יא, ט. כו, ט שם טו. כז, ג. יהושע ה, ו.
ירמיהו לב, כב).

אמר רבי יעקב בן דוסתאי:

מלוד לאונו - שלשה מילין,

פעם אחת קדמתי בנשא והלכתי עד קרסולי בדבש של תאנים.

אמר ריש לקיש:

לדידי חזי לי "זבת חלב ודבש" של צפורי,

והוי שיתסר מילין אשיתסר מילין.

אמר רבה בר בר חנה:

לדידי חזי לי "זבת חלב ודבש" של כל ארץ ישראל,

קיבא והויא כבי מיכסי עד אקרא תולבנקי - עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי.

רבי חלב ורבי עזרא ורבי יוסי בר חנינא איקלעו לההוא אתרא.

אייתו קמיהו אפרסקא דהוה כאילפס כפר הינו.

²⁴² ואוד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הפגני והחתי והאמורי והפרזי והחוי וחיבסי; ואמר אלהם מעני מצרים אל ארץ הפגני והחתי והאמורי והפרזי והחוי וחיבסי אל ארץ זבת חלב ודבש; והנה כי יביאך ה' אל ארץ הפגני והחתי והאמורי והפרזי והחוי וחיבסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה; אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה פן אכלך בדרך; ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אתה ארץ זבת חלב ודבש ואני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים; אם חפץ בנו ה' והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש; ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר יטב לך ואשר תרבו מאד כאשר דבר ה' אלהי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש; ולמען תאריכו ימים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ולנזעם ארץ זבת חלב ודבש; ונבאנו אל המקום הזה ונתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש; השקיפה ממועון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש; ונתת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר ה' אלהי אבותיך לך; כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד תם כל הגוי אנשי המלחמה היצאים ממצרים אשר לא שמעו בקול ה' אשר נשבע ה' להם לבנותי הראותם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש; ונתת להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש

רש"י

נקטו בדיה. מצאן קטנות
נאחזות בידו אחת:
קטפי. אשכולות כדמרגמינן
(ויקרא כה) לא תבצור לא
תקטוף:
לשנה. לסוף שנה:

ואילפס כפר הינו כמה הוי? חמש סאין.

אכלו - שליש,

והפקירו - שליש,

ונתנו לפני בהמתן - שליש.

לשנה איקלע רבי אלעזר להתם ואיתו לקמיה,

נקטו בדיה ואמר: "ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה" (תהלים קז, לד).

רבי יהושע בן לוי איקלע לגבלא,

חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי,

אמר: עגלים בין הגפנים!

אמרו ליה: קטופי ניהו.

אמר: ארץ ארץ הכניסי פירותיה,

למי את מוציאה פירותיה? לגויים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו?!

לשנה איקלע רבי חייא להתם,

חזנהו דהוו קיימי כעיי,

אמר: עזים בין הגפנים!

אמרו ליה: זיל, לא תעביד לן כי חברה.

30. קיב, א

רש"י

בברכותיה. כשהשנה מבורכת:
בישיבתה של צוען. כלומר
כדמפרש ואזיל ומצוען אתה
למד לארץ ישראל כדמפרש
ואזיל:

אני ראיתי בבקעת בית שאן.
שהיא משאר ארצות:

בית סאה עושה שבעים כורים.
וכיון דבשאר ארצות יש שבעים
כורים כל שכן בארץ מצרים
שארין לך מעולה בכל הארצות
כמצרים שהרי נמשלה לגן ה'
ואין במצרים מדינה מעולה
כצוען:

דמרבו בה מלכי. מצרים שנאמר
כי היו בצוען שריו על מלכי
ישראל הכתוב מדבר לגנאי
שמרדו בהקב"ה וסמכו על מלכי
מצרים ותמיד היו שריהם
ושלוחיהם מצויין בצוען
שלוחים למלך מצרים מביאין
תשורה:

מבונה. בנויה בכל טוב מבונה
לשון פרי כדכתיב (בראשית ל)
ואבנה גם אנכי ממנה:

לבנו הקטן. לכנען:

לבנו גדול. למצרים:

על אחת משבעה. הרי שבע
פעמים שבעים כורים הרי ד'
מאות ותשעים ובמקום שאינו
טרשים כתבון יש להוסיף עד
חמש מאות ובברכותיה כתיב
מאה שערים על אחת שבשאר
שנים נתברך למאה מאה פעמים
חמש מאות הרי חמשת ריבוא:

סאה קמח. הוא אבק דק היוצא
מן הנפה והחטין טחונין ברחיים
של גריסין ואינן טחונין דקין
והנפה מוציאה הקמח וקולטת
פסולת ומחזיר מה שבנפה
לריחים:

סובין. שהמכתשת מוציאה
כשלותין חטין לסולת כותשין
אותן במכתשת:

מורסין. הן סובין היוצאין
באחרונה:

קיבוריא. קמח שאינו יפה
שעושים ממנו פת קבור וקורין
שאנדי"ר:

יאה משבחינו בה בארעכון. יפה
אתם משבחינו אותה:

בית סאה הניח לי אבא. בארץ
ישראל:

א"ל ההוא בר אמוראה. אחד
מבני האמורי אמר ליהודי תחלת
ביאתו לארץ:

הך תאלתא דקיימא אגודא
דירדנא. דקל פלוני העומד על
שפת הירדן:

כמה גדריתו מינה. כמה תמרים
אתם גודרים הימנו לקיטת
תמרים קרויה גדרה בלשון
[משנה וגוזרא בלשון] ארמי:

תנו רבנן:

"בברכותיה של ארץ ישראל: בית סאה - עושה חמשת ריבוא פורין,
בישיבתה של צוען: בית סאה - עושה שבעים פורין".

דתנאי:

"אמר רבי מאיר:

אני ראיתי בבקעת בית שאן: בית סאה - עושה שבעים פורין,
ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים,

שנאמר: "פנו ה' פארץ מצרים"²⁴³ (בראשית יג, י),

ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען,

דהו מרבו בה מלכים,

דכתיב: "כי היו בצען שריו"²⁴⁴ (ישעיה ל, ד),

ואין לך טרשים בכל ארץ ישראל יותר מחברון,

דהו קברי בה שיכבי,

ואפילו הכי חברון מבונה על אחת משבעה בצוען,

דכתיב: "וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים"²⁴⁵ (במדבר יג, כב),

מאי "נבנתה"?

אילימא: נבנתה ממש - אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה לבנו גדול?!

שנאמר: "ובני חם מוש ומצרים ופוט וקנען" (בראשית י, ו)!

אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען.

והני מילי בטרישים,

אבל שלא בטרישים - חמש מאה.

והני מילי שלא בברכותיה,

אבל בברכותיה - כתיב: "ויזרע יצחק בארץ ההיא"²⁴⁶ (בראשית כו, יב).

תנאי:

"אמר רבי יוסי:

סאה ביהודה היתה עושה חמש סאין: סאה קמח,

סאה סלת,

סאה סובין,

סאה מורסין,

וסאה קיבוריא".

אמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא:

יאה משבחינו בה בארעכון;

בית סאה אחת הניח לי אבא - ממנה משח,

ממנה חמר,

ממנה עיבור,

ממנה קטניות,

ממנה רועות מקנתי.

אמר ליה ההוא בר אמוראה לבר ארעא דיישראל:

האי תאלתא דקיימא אגודא דירדנא פמה גדריתו מינה?

אמר ליה:

שיתין פורי.

²⁴³ וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן מי קלה משקה לפני שחת ה' את סדם ואת עמרה פנו ה' פארץ מצרים באקה צער

²⁴⁴ כי היו בצען שריו ומלאכיו חס יגיעו

²⁴⁵ וישלו בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ולידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים

²⁴⁶ ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה'

רפ"י

אין עורו מחזיק את בשרו.
שהעור כוץ וגומד לאחר
הפשטו:
אינה מחזקת פירותיה. עושה
פירותיה מרובין עד אין מקום
להצניען:

אמר ליה:
אכתי לא עייליתו בה אחריבתיה,
אנן מאה ועשרים כורי הוה גזרינן מינה.

אמר ליה:
אנא נמי,
"מחד גיסא" קאמינא לך.

אמר רב חסדא:
מאי דכתיב: **"ואתן לה ארץ חמדה נחלת צבי"**²⁴⁷ (ירמיהו ג, יט)?
למה ארץ ישראל נמשלה לצבי?

לומר לך:
מה צבי - זה אין עורו מחזיק,
אף ארץ ישראל - אינה מחזקת פירותיה.

דבר אחר:
מה צבי - זה קל מכל החיות,
אף ארץ ישראל - קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה.

אי מה צבי - זה קל, ואין בשרו שמן,
אף ארץ ישראל - קלה לבשל, ואין פירותיה שמנים,
תלמוד לומר: **"זבת חלב ודבש"**,
שמנים מחלב,
ומתוקים מדבש.

²⁴⁷ ואנכי אמרתי איך אשייתך בבנים ואמן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים ואמר אבי תקראי לי ומאחרי לא תשובי

רפ"י

פלטו לי מחדא. נצלתי מאחת מהן מן הקללות האמורות במקרא:

נקט במצרא. יש מקום שאין גשר ומשליכין עץ על רוחב הנהר משפה לשפה ואינו רחב לילך עליו כי אם אוחו בידינו בחבל המתוח למעלה הימנו קשור שני ראשיו בשתי יתדות אחת מכאן ואחת מכאן בשני עברי הנהר:

עמא פזיזא. עם בהול:

דקדמיתו פומיכו לאודניכו. מתחלתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמע ועודכם בבהלתכם כבתחלה למהר לעשות דבר בלא עתו:

כיפי. אלמוגים לישנא אחרינא כיפי דעכו סלעים:

מתקן מתקליה. משובה ומתקן מכשולי העיר מחמת חובת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזור שלא יצא שם רע על הדרכים:

קיימי משמשא לטולא.

כשהשמש הגיע למקום שהן יושבין וגורסין וחמה מקדרת עליהן עומדין משם לישב בצל ובימי הצנה עומדין מן הצל ויושבין בחמה כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו:

קטיגוריא. הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם:

צירוף אחר צירוף. גזירות על גזירות:

ועוד בה עשירה. כשתשעה החלקים יהיו אבודין ולא נותר כי אם העשירית אף היא תשוב והיתה לבער:

בזוזי ובזוזי דבזוזי. שוללים אחר שוללים:

כי עץ נשא פרי. מדכתיב תאנה וגפן נתנו חילם הרי עץ פרי אמור מה תלמוד לומר כי עץ נשא פרי אף אילני סרק ישאו פרי:

רבי אלעזר כי הוה סליק לארץ ישראל, אמר: פלטי לי מחדא.

כי סמכוהו אמר: פלטי לי מתרתאי.

כי אותבוהו בסוד העיבור, אמר: פלטי לי מתלת,

שנאמר: **"והיתה ידי אל הנביאים החזים שווא"**²⁴⁸ (יחזקאל יג, ט),

"בסוד עמי לא יהיו" - זה סוד עיבור,

"ובכתב בית ישראל לא יכתבו" - זה סמיכה,

"ואל אדמת ישראל לא יבאו" - כמשמעו.

רבי זירא כי הוה סליק לארץ ישראל - לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר.

אמר ליה ההוא מינא:

עמא פזיזא,

דקדמיתו פומיכו לאודניכו,

אפתי בפזיותיכו קיימיתו.

אמר ליה:

דוכתא דמשה ואהרן - לא זכו לה,

אנא מי יימר דזכינא לה?!

רבי אבא מנשק פיפי דעכו.

רבי חנינא מתקון מתקליה.

קיב, רבי אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא.

רבי חייא בר גמדיא מיגנדר בעפרה,

שנאמר: **"מי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו"** (תהלים קב, טו).

אמר **רבי זירא** אמר **רבי ירמיה בר אבא**:

דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים.

כי אמריתה קמיה דשמואל,

אמר: צירוף אחר צירוף,

שנאמר: **"ועוד בה עשירה ושבה והיתה לבער"**²⁴⁹ (ישעיה ו, יג).

תני רב יוסף:

בזוזי ובזוזי דבזוזי.

אמר **רב חייא בר אשי** אמר **רב**:

עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות,

שנאמר: **"כי-עץ נשא פרי, תאנה וגפן נתנו חילם"**²⁵⁰ (יואל ב, כב)

הדרן עלך שני דייני גזירות
וסליקא לה מסכת כתובות

248

והיתה ידי אל הנביאים החזים שווא והקסמים קנב בסוד עמי לא יהיו ובכתב בית ישראל לא יכתבו ואל אדמת ישראל לא יבאו וידעתם כי אני אדני ה'

249

ועוד בה עשירה ושבה והיתה לבער וקאלון אשר בשלכת מצבת כס זרע קדש מצבתה

250

אל תיראו בהמות שדי כי דשאו נאות מדבר כי עץ נשא פרי תאנה וגפן נתנו חילם